

41

ЛЕМКІВЩИНА

ЛЕМКІVSHCHYNA

1987

4.2

**НАША ЦІЛЬ: ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ЕТНОГРАФІЧНИХ ЗЕМЕЛЬ
У ВІЛЬНОЙ УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ**

**OUR MOTTO: THE UNITY OF UKRAINIAN ETHNOGRAPHIC TERRITORY
IN FREE UKRAINIAN STATE**

ЛЕМКІВЩИНА

КВАРТАЛЬНИК

РІК 9 ЧИСЛО 2 (33) ЛІТО 1987

видає

ФУНДАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕМКІВЩИНИ

з рамени

СВІТОВОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ЛЕМКІВ
ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ ЛЕМКІВЩИНИ
І ОБ'ЄДНАННЯ ЛЕМКІВ КАНАДИ

ВИДАВНИЧА КОМІСІЯ

Мирон Мицьо — Голова
Марійка Дупляк — Заступник голови
Юліян Котляр — Адміністратор
Василь Скомський — Фінанс. референт

адреса

"Lemkivshchyna"
P. O. Box 651 Cooper Station
New York, N.Y. 10276 USA

РЕДАГУЄ КОЛЕГІЯ:

Марія Дупляк — гол. редакторка
Іван Лико
Катерина Мицьо
Михайло Черешньовський

Редакція застерігає собі право виправляти мову, скорочувати та корегувати надіслані матеріяли. Передрук матеріялів з "Лемківщини" дозволяється при умові подання повної назви журналу. Прислані матеріяли Редакція не повертає.

Річна передплата **8.00 ам. дол.** — летунською поштою **12.00 дол. річно.** Ціна числа **2.00 ам. дол.** (або рівновартість в чужій валюті). На Вашій адресі є зазначено, доки заплачена Ваша передплата.

ЗМІСТ

Леся Українка: Чи довго ще?	1
Ред.: Ще зацвітуть лани просторії... ..	1
Д-р Б. Крук: 40-ліття переселенчої акції лемків	2
В 50-ту річницю смерті Б.І. Антонича	5
Д-р М. Трухан: Лемківська проблема	6
Б.І. Антонич: Забута земля	7
Б.І. Антонич: Елегія про співучі двері	11
Берест: Враження з Лемківщини	12
М. Горбаль: Літає літо	13
Ода до пісні	14
І. Добрянська: Як організовано музей "Лемківщина" в Сяноці	15
О. Волинець: Каменярство і різьбарство на Лемківщині По сторінках "Нашого слова"	17
М. Остромира: Лемківщина в огні (прод.)	19
Б.І. Антонич: Черемхи	22
Українське питання в сучасній Польщі	23
Польський консулят у Львові	23
Фонд Допомоги. Пожертви	24
3 ЖИТТЯ ОРГАНІЗАЦІЇ. А. Стець: Українці в Польщі — чи тільки?	25
Члени КУ ООЛ відвідали УНС	26
Щира подяка	27
Академія в Пассейку, Н.Дж.	27
Спільне свячене 8-го Відділу в Чикаго	28
3 листів до Редакції	28
Список жертводавців: коляда, пресовий фонд .... обкл.	
На обкладинці: Ставіша, Польща. Українська греко-катол. церква збуд. у 1813 році, спалена в 1966 році.	

АДРЕСА КРАЙОВОЇ УПРАВИ ООЛ:

Organization for Defense of Lemkivshchyna
P. O. Box 7
Clifton, New Jersey 07011-0007

ЧИ ВИ ЗЛОЖИЛИ ВЖЕ СВОЮ ПОЖЕРТВУ НА
"ФУНДАЦІЮ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕМКІВЩИНИ"?
ЯКЩО НІ, ТО ЗРОБІТЬ ЦЕ СЬОГОДНІ!
ЧЕКИ І МОНІ ОРДЕРИ ВИПISУЙТЕ:
"THE LEMKO RESEARCH FOUNDATION"
і шліть на адресу:

The Lemko Research Foundation
P. O. Box 651 Cooper Station
New York, N.Y. 10276 USA

Ваші пожертви є звільнені від податку в ЗСА.

Printed in U.S.A.
by Computoprint Corporation
335 Clifton Ave., Clifton, N.J. 07011

ЛЕСЯ УКРАЇНКА

ЧИ ДОВГО ЩЕ?

✓

Чи довго ще, о Господи, чи довго ми будемо блукати і шукати рідного краю на своїй землі? Який ми гріх вчинили проти духа що він зламав свій заповіт великий той, взятий з бою волі заповіт? Так доверши ж до краю тую зраду, розбий, розсій нас геть по цілім світі, тоді покаже батько своєму сину навчить нас, де і як його шукать. Тоді покаже батько своєму сину на срібне марево у далині і скаже: «Он земля твого народу!

борись і добувайся батьківщини, бо прийдеться загинуть у вигнанні чужою-чуженицею, в неславі». І може дасться заповіт новий і дух нові напише нам скрижалі. Але тепер? Як маємо шукати своєму народу землю? Хто ризбив нам скрижалі серця, духа заповіт? Коли скінчиться той полон великий, що нас зайняв в землі обітованій? І доки рідний край Єгиптом буде? Коли загине новий Вавилон?

✓✓

ЩЕ ЗАЦВІТУТЬ ЛАНИ ПРОСТОРИЇ...

У цьому році минає 40 літ від часу закінчення поляками найбільшої трагічної акції народобивства Лемківщини та всього українського населення за лінією Керзона.

Акція ця, звана акцією "Wisła", осиротила чудову зелену лемківську землю, яка ще від княжих часів була окрасою нашої України, та залишила її самотною, без її дітей.

Чого не знищено на ній в часі жорстокої війни, чого не розкрадено в часі переселення, чого не спалено й не розібрано та плугами заорано, щоб і слід не залишився на цій землі від її жителів, це мав докінчити зуб часу й далі, постійне плюндрування польського безбожного займанця, який не щадив навіть похилих від старости церков та почорнілих від вікового почитання славних у світі лемківських ікон.

У великій самотності проводить свої дні наша нещасна лемківська земля. У ще більшій самотності живуть виселені в чужі сторони, серед ворожих людей колишні її жителі. **Але ні вони, ні наші виселені брати й сестри**, впродовж тих довгих літ не втратили віри в кращу майбутність. Не втратили надії, що доживуть ще того великого дня, коли зможуть повернутися на свою рідну землю.

Не тратьмо і ми тієї надії. Вірмо, що ще повернеться український скиталець на свою лемківську землю, а вона сама — Лемківщина — вернеться до свого материнка, Соборної Української Держави.

Сьогодні, з перспективи 40 літ, — ці криваві події нашої землі є не лише пригадкою для нас усіх і для майбутніх поколінь "ким і за що ми закуті" — кажучи словами Шевченка, — вони не лише гартують і гартуватимуть завжди майбутні покоління, для яких кличем буде "не ридать, а добувать", але теж у заграві пожеж хат і мученичої крові, серце й душа лемка обновились до українського державницького життя. Дарма, що сьогодні рідні хати заросли буряном, дарма, що по нашій землі вештаються чужі люди, торгуючи лемківськими іконами чи руйнуючи святощі цієї землі — але прийде час, коли наші ліси і гори знова "заговорять залізом", так як заговорили 40 років тому й тоді, кажучи словами співця Лемківщини, Богдана Антонича,

"Ще зацвітуть лани просторії,
забудемо, що пережили.
Ще вирівняє Бог могили
колесами історії!"

40-ЛІТТЯ ПЕРЕСЕЛЕНЧОЇ АКЦІЇ ЛЕМКІВ

ДОПОВІДЬ ВИГОЛОШЕНА 17-го ТРАВНЯ 1987 Р. НА АКАДЕМІЇ З НАГОДИ 40-ЛІТТЯ ВИСЕЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ З ЇХНІХ ПРАДІДІВСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ, ЯКУ ВЛАШТУВАВ 3-й ВІДДІЛ ООЛ

Любов, подив і пошана втягуються сильним вузлом інтимних почувань, коли наша думка чи розмова йде про вітку нашого народу, а саме про Лемківщину.

Чудесні краєвиди лагідних гір Бескиду, з їхніми хатами і стрімкими церквами здвигненими народними мистцями, ліси і полонини з відгомонами лемківських пісень і перегукувань голосів дівчорі, молоді та батьків, збудили у кожного, хто народився, або бодай частинку свого життя прожив серед цієї земної краси-почуття вічної, великої любови до цієї землі. Стійкість почуття лемка до своїх гір зродила у всіх українців, що свідомі історії цієї вітки України, великий подив. Свою інтегральну окремішність в тому національну свідомість приналежності до України, зберігання своєї мови релігії, культури, в тому виїнятковій краси народнього одягу вдержували лемків на протязі довгих, довгих століть.

До половини чотирнадцятого століття Лемківщина ділила свою долю в гурті других українських земель часів світлої доби Київського Князівства, далі Галицько-Волинського Князівства, від половини чотирнадцятого віку в новому Литовсько-Українському, тоді званому Руському Князівстві, а далі переходить під панування польського королівства, Австро-Угорщини, Польщі, Німеччини і знову Польщі. Лемківщина пережила напади хорват, мадярів, турків і татар.

Глянувши на мапу бачимо, що границі нашої зеленої Лемківщини творять наче трикутник. Кажуть, що всіх лемків живе понад 650 тисяч. Лемки, це українське плем'я висунене найдалі на полудневий захід тих земель, що є заселені українським народом. Своєю вдачею лемко дуже спосібний, він підприємчивий та чесний. В нещастю взаємно собі помагають, шанують себе та свою окремішність. Завдяки загартваності і рішучості лемко здібний довго терпіти, але нещастя тому, хто його наступає. Від коліски свого життя, зріши з горами, він полюбив їх, як свою рідну матір і горе тому хто хоче відобразити від нього його клаптик землі. Де він народився там і його весь світ.

Глибока і тверда віра допомогла лемкам пережити багато нещастя. Битий недолею він шукає краси, радості та спроби виявити свою окремішність у чудових піснях і звичаях. Найвизначніший по-

ет Лемківщини Богдан Ігор Антонич, як представник нової, національно пробудженої Лемківщини, свідомої своєї етнографічної і духової спорідненості з усім українським народом, у своїй збірці поезій увіковічнив любов свою до Лемківщини словами:

"Моя країно зоряна, біблійна і пишна,
квітчаста батьківщино вишні і соловейка!
Де вечори у євангелії, де світанки,
де небо сонцем привалило білі села,
цвітуть надхненні вишні кучеряво й п'яно,
як за Шевченка, знову поять пісню хмелем".

Битий століттями недолею лемко не заломився, не піддався безнадійній мелянхолоїї. Лемко каже: "чужого не хочу, але свого не дарую". Ця прикмета найкраще характеризує всіх українців, а в тому і лемка в минулому і сучасному.

При кінці другої половини минулого століття лемки биті злиднями, масово покидають свої "хижі", та виїжджають за океан на заробітки. Майже не було хати на лемківщині, щоб хтось з родини не виїхав за океан. І тут на далекій чужині Лемко дає собі раду. Він активно бере участь у релігійному, суспільно-політичному житті не забуваючи при тому про свою зелену Лемківщину. Багато повернулось додів, бо краса зеленої Лемківщини і зов землі були сильніші за принади нового світу..

Прийшла друга, жадлива у своїх наслідках світова війна, яка найтрагічніше за всі часи історії України заторкнула Лемківщину, Засяння, Холмщину і Північне Підляшша. У висліді договору між більшовицькою Москвою і кандидатами на майбутній червоний уряд Польщі в 1944 р. про кордони між тими двома державами, західні окраїни українських земель із кругло одним мільйоном українського населення опинилися під польською окупацією. Цей терен став відомим під назвою "Закерзоння".

В аспекті більшовицького імперіалізму це було великим осягом, бо Західні потуги погодившись на лінію Керзона відділили Галичину в орбіту більшовицької імперії. До того договорилась Польща з Москвою, що всі українці з терену "Закерзоння" повинні бути переселені до УРСР. Це був акт грабунку наших земель. Коли в 1945 р. почалось насильне переселення, Генеральний Секретар УГВР,

**НАВІТЬ МОЛИТИСЬ ВРОГО
НЕ ДАСТЬ...**

*Виселенці з Лемківщини
слухають Служби Божої під
голим небом, бо польський
ксьондз не дозволив зійтися
в Божому храмі...*

*("Одзискані Землі",
60-ті роки.)*

ген. Роман Шухевич запротестував перед цілим світом проти політичного злочину Москви і Польщі словом і чином. Переслано відповідний меморандум представникам західних великодержав, а серед поляків поширено натомість звернення-роз'яснення УПА-ОУН і УГВР із закликом, щоб поляки визбувшись шовінізму у відношенні до українців і замість витрати своїх сил на поборювання українців, стали разом з нами до спільної боротьби проти дійсного ворога — Москви. Коли заклики підчас переселенчої акції до співпраці не знайшли належного розуміння і польський терор став зростати, дочки і сини Лемківщини і цілого Закерзоння перейшли до збройної оборони.

Під час примусової переселенчої акції в 1945 р. вміло зорганізована оборонна акція УПА затривожила поляків. На короткий час польський терор ущух, а з тим припинено примусове переселювання. Від половини травня 1945 Лемківщина стала фактично "повстанською республікою" в якій ворог появлявся по селах лише в асисті більших військових з'єднань. В обличчі загрози фізичного існування лемків, Лемківщина стала величезним військовим табором. В терені організується система постачання. Повстають фабрики як: вивар соли, виготовлення мазива до зброї, возів і обуви. Працюють швальні білизни, одностроїв, светерів і бандажів. Відбуваються військові вишколи не лише для молоді, але і для всієї мужви. Наші лікарі при УЧХ перепроводжують санітарні вишколи для дівчат і хлопців. Працюють кузні і слюсарні де направляють зброю і доробляють відповідні частини. По всіх теренах перепроводжу-

ється збірку зброї. Робиться перепис українського і польського населення.

Тимчасом уряд червоної Польщі інтенсивно розпрацював диявольський плян примусового виселення всіх українців із земель Закерзоння. Наші лемки, а передусім діти і старі жінки ставали жертвами страхітливих мордів. Вони проживали побільшости в лісових нетрях, сховищах та землянках. Терор їх не зломив.

Під впливом терору, весною 1945 р. деякі лемки виїхала до УССР. Виїжджали головно мешканці із знищених фронтовими діями сіл дуклянського пояса, мешканці оточені польською більшістю та москофіли. Більшість мешканців Лемківщини залишилась на своїх господарствах.

З початком 1946 р. почався знову наступ ВП і інших польсько-більшовицьких збройних формацій з метою виселення всіх лемків та знищення військових формацій УПА. При участі піхоти, панцерок і літаків ворог прочісує комплекси групами від 150 до 1500 вояків шукаючи за схованими лемками і відділами УПА. У відповідь на продовжуваний терор молодь Лемківщини масово голоситься в ряди УПА, щоб із зброєю в руках захищати свою рідну землю. Старше громадянство дає поміч своїм синам-воїнам чим лише може. Ціле Закерзоння, а в тім і Лемківщина виявляє дальший спротив т.зв. "добровільному" виїздові до УССР.

Не осягнувши нічого, ворог почав організувати з поміж польського шумовиння озброєні банди, які на спілку з міліцією і відділами ВП палять села застосовуючи при тому терор і морди. І так 24 січня, 1946

р. батальйон 31 полку із Сянока напав на село Завадка Морохівська, де замордовано 56 мирних лемків. Між помордованими були: Кирилейза Анна років 16 (розбита голова, поламані руки й ноги), Максим Андрій, років 10 (живцем спалений), Максим Анна, 1 рік (розпорений живіт), Максим Катерина, років 4 (проколена багнетом в уста), Білас Теодор, років 65 (проколений багнетом в живіт), Іздебська Катерина, 6 місяців (підрізане горло та пробита багнетом голова) і інші. Як відповідальний за працю Українського Червоного Хреста при УПА на Лемківщині стверджую, що ні одна особа із 56 жертв не була прямо застрілена, а всі були в найжорстокіший спосіб тортуровані, побиті і покалічені. В тому часі ворог спалив 27 колиб-хат, які лемки побудували після спалення села німцями в 1944 р. ВП, яке близько квартирувало не допускало ранених до лікаря, ані до шпиталю. Пораненими заопікувався наш УЧХ при УПА. Одже українське цивільне населення живучи у страсі перед "найдемократичнішою державою світу", зазнаючи побоїв та поранень, не користувалося медичною допомогою ворога, тільки звертався до УЧХ.

Згідно з нашою статистикою на день 31 грудня, 1946 у 208 заселених пунктах у східній Лемківщині 35 осель зовсім знищено, 58 осель на пів знищено, 609 осіб замордовано, 1998 арештовано, 5437 родин цілковито пограбовано. Якщо додати до цього ще статистику мордів, побоїв і спалених сіл якої з 1947 р. ми не зуміли перевести, то розмір її буде застрашаючим.

Порядком інформації хочу подати до Вашого відома, що інфекційні недуги як червоний тиф і червінка в 1945 р. і в 1946 р., завдали смертельних втрат як цивільній людності, так і воякам УПА. Зі сторони компетентних державних чинників не роблено жадних протизаходів, а навпаки ворог застосував проти українського населення бактеріологічну війну. В липні 1946 р. на Волині НКВД роздало між сексотів отруту із завданням отруїти учасників українського революційного підпілля, додаючи отруту до води і їжі. Навесні 1946 р. НКВД вислало агентів з атифозними вошими до українських сіл, куди заходили вояки УПА. УЧХ, щоб запобігти дальшому поширенню тифу переводив по заражених селах щеплення, а з хвилиною, коли вже в магазинах вичерпались щепленки, закуповував їх на чорному ринку по дуже високих цінах. Коли НКВД довідалось, що УПА скуповує на чорному ринку протитифозні застрики, випустило на цей ринок спеціально спрепаровані, затроєні застрики, від яких хорий по кількох годинах серед страшних мук умирав. На щастя наші лікарі дуже скоро викрили цей страшний злочинний підступ. До того часу поки підступ викрито, від таких затроєних застриків померло кільканадцять повстанців. Це мало місце весною 1946 р. в Станіславщині.

Так само представлялася справа із венеричними недугами, які большевики поширювали масовим зараженням дівчат і жінок в тюрмах, масовим гвалтуванням жінок вояками Червоної Армії. Жадної боротьби проти тих недуг більшовики не організували. Наше населення, а головню сільське, не мало забезпечення, навіть мінімальної медичної допомоги. Подаю це до відома, щоб Ви були свідомі тої великої трагедії, яку наш нарід переживав зараз по закінченні війни на всіх теренах дій УПА.

Кінець переселенчої акції офіційно проголошено в половині червня 1946 р. Вона одначе тривала до останніх днів червня. Коли зробити підсумки тої акції, то можна сказати, що Перемищину і Ярославщину виселено майже зовсім, Белщину, і Грубешівщину в дуже високому відсотку, а Володавщину в 90%. На Лемківщині деякі села з досить значним відсотком населення залишились на своїх поруйнованих господарствах. Найменше потерпіло північне Підляшша.

Після закінчення переселенчої акції стероризовані лемки повернулись на свої згарища, та зараз взяли до жнив, в яких допомагало наше революційне підпілля. Жнива закінчились з добрим вислідом.

Одначе передишка у виселюванні виявилась дуже короткотривалою. Вже з кінцем місяця липня, майже у кожному селі Лемківщини заквартирувало ВП, або інші польсько-більшовицькі військово-поліційні формації. Поляки вивчені енкаведівськими вчителями застосовували провокацію і терор супроти всього українського населення. І так пр. в селі Терка польські бандити в дні 8 липня, 1946 р. замордували 33 особи між ними 100-літню жінку Анну Дяк, яка на вимогу польського бандита виїхати негайно в Україну вхопилась руками одвірка своєї хижі і старечим голосом кинула у вічі бандитові: "тут є моя Україна". Почувши з уст 100-літньої лемкині слово "Україна" бандит одним пострілом з пістолі поклав її трупом на землю.

Скоро виявилось, що проголошення закінчення репатріації польським урядом було лише тактичним маневром, щоб вже в 1947 р. по перегрупуванні своїх сил після зтяжних боїв з УПА, приступити до випрацювання нової тактики і стратегії.

В березні 1947 р. на Лемківщину приїхав заступник міністра війни Жимерського ген. В. Сверчевскі т.зв. "герой" еспанської війни, щоб краще на місці запізнатись з положенням і випрацювати новий плян військових операцій проти УПА і виселення Лемків. Та 28 березня 1947 р. на шосі Балигород-Тісна, відділ УПА, під командуванням к-ра Хріна, розбив охоронний відділ Сверчевського зліквідувавши його самого.

Польський комуністичний уряд, не будучи в силі зліквідувати збройний спротив УПА, заключає 7

В 50-ТУ РІЧНИЦЮ СМЕРТИ БОГДАНА ІГОРА АНТОНИЧА (1937—1987)

Богдан Ігор Антонич

травня, 1947 р. польсько-чесько-московський договір про спільні дії проти УПА, про що повідомляли пресові агенції як: Ассосіейшен Прес і Юнайтед Прес з дня 12 травня, 1947 р. Згідно з тим договором більшовики кинули з львівської воєнної округи одну панцерну дивізію та спеціальні протипартизанські загони і заблокували пограничними військами укр. польський кордон. Чехи натомість вислали одну військову бригаду, а поляки змоторизований корпус зложений із трьох дивізій та відділів КПБ (Корпус Безпеченства Публічного). Всі три військові з'єднання комуністичних держав мали до диспозиції всі роди зброї: артилерію, танки, літаки та панцерні вози. Офензивою керував сам червоний маршал Польщі Роля-Жимерські при допомозі ген. Моссора, як командира військ і Радкевича, міністра польської поліції.

Т.зв. "акція В" охопила майже одночасно всю т.зв. Закерзонську Україну. Головний удар був спрямований на Лемківщину і Перемищину. Він своїми розмірами перерізав всі попередні акції. На протязі одного дня 28 квітня, 1947 р. ворог очистив до однієї душі всі села положені довкруги лісових масивів. Впродовж одного місяця Лемківщина і Перемищина обернулася в пустиню. Одних заарештованих загнали до спеціальних таборів де їх били, тортурували, а інших до тюрм де на скору руку судили на кару смерті або довгорічне ув'язнення. Інших загнали на примусові роботи в шлезькі копальні, а решту вивозили етапами на поселення в Ольштинському, Кошалінському і Щецінському воєвідствах.

В загальному до 27 липня 1947 р. відправлено 435 транспортів з 137.833 особами за таким пляном: 46.118 вислано до Щецінського воєвідства, 7.345 осіб до Познанського, 3.927 до Гданського, 58.367

50 років тому відійшов від нас назавжди молодий лемківський поет — Богдан Ігор Антонич, який здобув собі невмирущу славу в українській літературі.

Народився він 5-го жовтня 1909 року в селі Новиці, горлицького повіту, на Лемківщині, в родині священика. Гімназію закінчив в Сяноці, а опісля філософічний відділ на львівському університеті.

Ще за життя поета вийшли друком збірки поезій: "Привітання життя" (1931), "Три перстені" (1934), і "Книга Лева" (Львів, 1936).

Після смерті поета (6-го липня 1937 р.) вийшли у Львові в 1938 р. дві нові збірки поезій "Зелена Євангелія" і "Ротація".

По Другій світовій війні про творчість Б.І. Антонича було мало згадок. Щойно в 1966 році вийшла у Чехословаччині збірка творів поета "Перстені молодості", яку упорядкував і написав вступне слово М. Неверлі. У 1967 р. в Києві вийшла друком "Пісня про незнищенність матері", і того ж самого — 1967 р. — вийшли в Нью-Йорку — Вінніпеґу "Зібрані твори" Б.І. Антонича з передмовою Святослава Гординського і редакцією Св. Гординського та Богдана Рубчака.

до Ольштинського, 20.938 до Вроцлавського і 7.521 до Зеленогірщини.

Становище революційного підпілля ОУН, УПА стало дуже важким із-за браку прохарчування. Ворог повивозив всі харчі з сіл, мінував поля засаджені картоплею, затроював зелену городину, і воду, робив масові засідки біля складів, тощо. Однак революційне підпілля витримало це з небувалою мужністю. В такій тяжкій ситуації ген. Т. Чупринка дав доручення відділам УПА припинити дальшу боротьбу на Закерзонні. Деякі відділи перейшли рейдом пробоем в Західню Європу, а решта перейшла на терени УССР, продовжуючи дальше боротьбу.

Так закінчилась героїчна епопея боротьби зеленої Лемківщини і цілого Закерзоння. Дорого заплатив ворог за жорстоку ліквідацію. Ще в 1945 р. червоний прем'єр Польщі Осубка Моравські на сесії Краєвої Ради Народової казав: Органи М понесли такі втрати: 1.411 міліціонерів вбитих, 1.410 ранених і 940 полонених". Коли додамо ще польські втрати від 1946 до 1947 р. то число втрат ворога буде дуже високе. І правдою є, що наш лемко здібний довго терпіти, але біда тому хто його напасте і хоче відобрати від нього прадідівську землю.

Вже від років потомки виселенців з Лемківщини, гнані тугою до своїх споконвічних земель, їздять літом у свої гори і наново, духово відроджені, мріють про повернення у чудесну країну.

Відзначаючи сорок-ліття протигуманного акту польського уряду, акту грабїжі землі та цілковитого спустошення матеріальних і культурних надбань цієї прекрасної вітки України, скріпимо нашу постанову моральної і матеріальної допомоги нашим ще і досі переслідуваним і терплячим лемкам.

Д-Р МИРОСЛАВ ТРУХАН

ЛЕМКІВСЬКА ПРОБЛЕМА*

Лемківщина зі своєю самобутньою культурою завжди була в центрі зацікавлення багатьох науковців, а про неї та її мешканців написано сотки книжок і статей різними мовами. Збираючи матеріали до бібліографії Лемківщини, Маріян Юрковський подав на сторінках журналу "Slavia orientalis", зрештою, далеко неповний список 369 праць на цю тему. З відомих польських науковців лемківською проблематикою займалися З. Штібер, В. Маркевич (Варшава), В. Курашкевич, А. Квілецький (Познань) і Р. Райнфус (Люблін).

Територію Лемківщини і число лемків з усією точністю важко визначити, перш за все з огляду на суперечливі думки про перебіг лемківсько-бойківського кордону. В. Кубійович писав про територію 3.500 км.² і 160 тис. населення (біля 300 сіл), А. Квілецький про неповна 100 тис. лемків, які проживали в 170 селах.

Характерною рисою всіх гірських племен є почуття окремності, через що з природи замкнені в собі й недовірливі до чужинців лемки вважали себе за щось інше від населення, яке проживало "в долинах", при кожній нагоді підкреслюючи: ми лемки. Велика етнічна свідомість і почуття окремності допомогли їм протягом багатьох століть успішно протистояти польському тискові зі заходу і півночі, з другого боку, велика частина лемків, задурманена москвофільськими гаслами ширеними тут ще до Першої світової війни за гроші царського уряду, не розуміючи різниці між поняттями "Русь" і "Росія" почала признаватися до духовного зв'язку з Росією, а найбільших своїх ворогів бачила в "українських самостійників".

Важкі економічні умови життя спричинилися до того, що багато тисяч лемків емігрували до США, створюючи там добре зорганізовані, доволі компактні групи. У 1922 р., в США створився "Лемківський комітет", органом якого став місячник "Лемко" (Нью-Йорк). В одному з чисел журналу (січень, 1928 р.) читаємо слова, які дуже характерні для цієї групи:

"Руський чоловік може погодитися з поляком, німцем як рівний з рівним. Але ніколи не можемо ми погодитися з українцями".¹

В 1929 р. група лемків москвофільського напрямку створила в США організацію Лемко-Союз і почала видавати газету лемківською говіркою "Карпатська Русь". Очі прихильників цього напрямку були весь час звернені на Москву. Так було перед Другою світовою війною, коли вони відкрили ворота на Лемківщину православ'ю, яке стало тут розсадником русофільства; так було під час німецької окупації, коли вони опинилися в рядах керованого Москвою польського комуністичного підпілля; так було після війни, коли подаючи до ЦК ПОРП скаргу на переслідування лемківського населення польськими шовіністами, вважали за відповідне одну копію письма вислати на адресу посольства СРСР у Варшаві. Цю нетактовність з однаковим почуттям несправа прийняли всі поляки — як прихильники, так і противники комуністичного режиму.

На початку 1934 р. діячі москвофільського напрямку створили в селі Лабова (пов. Новий Санч) "еміграційний комітет", який робив заходи переселити лемків на вільні землі Сибіру. Ідею переселення підтримав "Лемко-Союз", а творці цього божевільного проекту зверталися навіть в справі еміграції до урядів Польщі та СРСР.

В цьому самому році під тиском польських церковних кіл Ватикан створив незалежну від Галицької греко-католицької Митрополії автономну одиницю під назвою Апостольської адміністрації Лемківщини. Офіційно це рішення мало на меті загамувати поширення православ'я, на яке в половині 1920-их рр. перейшло понад 20 тисяч лемків греко-католиків, хоч за всіма ознаками головно йшлося про те, щоб стримати процес національного відродження Лемківщини, якому патрунував митрополит Шептицький.

У міжвоєнному періоді, маючи на оці послаблення галицького українства, польський уряд підтримував серед лемків москвофільські та сепаратистські тенденції, напередодні війни москвофільський напрям поступово почав зникати, зробивши місце

* Розділ з докторської дисертації Мирослава Трухана "Українці в Польщі після Другої світової війни (1944-1984)", яка в недовгому часі вийде друком.

Ред.

1. "Аннали Світової Федерації Лемків" ч. 2, Камілюс 1975, ст. 94.

Б. І. АНТОНІЧ

ЗАБУТА ЗЕМЛЯ ✓

Село вночі свічок не світить,
боїться місяця збудити,
що жовтим без наймення квітом
цвіте в садах дощем умитий.

Густа вода спливає з гребель,
де обрії спинились в леті.
У бурих кублах побіч себе
звірята, люди і комети.

Забута земле під дощами,
під оливом рудого неба!
Ця пісня серцю, наче камінь,
а все ж її співати треба.

радянським фільму. Історична Немезида — історія інколи буває мстивою — справила, що ці самі політичні експерименти, що їх до 1939 р. польська влада робила з лемками, видавши для них писаний дивовижним жаргоном і їм не зовсім зрозумілий "Лемківський буквар", під час окупації Польщі німці застосували у відношенні до польських етнографічних груп: гуралів і кашубів, творячи Goralenvolk і Kaschubenvolk.

Ще під час перепису населення в 1931 р. на території західної Лемківщини 97% лемків визнали свою рідну мову як "руську", однак, вже 15 років пізніше (1946) пропорції в найдалше на захід висуненому повіті Новий Санч були зовсім інші: лемків — 55%, українців — 22%, поляків — русинів — 10%.² Заміна русинів на лемків значною мірою була зумовлена польсько-радянським договором про репатріацію з 9-го вересня 1944 р., який передбачав переселення осіб "української та русинської національностей" до УРСР. Подаючись за лемків, а подекуди також за поляків, населення Прикарпаття прагнуло уникнути переселення. На збільшення числа свідомих українців вплинув факт, що в 1940-44 рр. на Лемківщині працювало кілька тисяч галицьких інте-

лігентів, які втікали туди після окупації Галичини Червоною армією, в Криниці діяв учительський семінар, а апостольським адміністратором Лемківщини після москвофіля о. Я. Медвецького став свідомий українець о. О. Малиновський. Цікаво, що серед діючих у військової округі "Сян" двадцятьох сотень УПА, лемківська сотня Хріна вважалася однією з кращих.

Наслідуючи в багато дечому політику передвоєнного польського уряду, польські комуністи й самі радо підтримували б лемківський сепаратизм, коли б це не суперечило позиції СРСР, який визнає лемків частиною українського народу. З цього приводу ЦК ПОРП виступив проти лемко-самостійників, заявивши, що нема жодної лемківської національності. Польські науковці не завжди дотримувалися цього погляду, а в докторській дисертації І. Дашкевича про Другу світову війну на Прикарпатті (1972) згадується про "лемків, яких німці зовсім неслухно зараховували до українців".³ Деякі польські науковці пішли ще далше, твердячи, що лемки — це етнографічна група польського народу, до речі, ця теорія мала вже свою перед-історію, а увічненням псевдонаукових досліджень у цьому напрямі стала праця А. Бартошука "Лемки, забуті поляки" (1939). Так чи інаше, не можна повністю відмовити рації одному з польських дослідників Лемківщини (А. Крөг), котрий говорить про т.зв. негативну свідомість частини лемків (я не українець і не поляк).

До 1945 р. лемківське населення проживало суцільною масою на Прикарпатті, довезним пасом від Криниці по річку Ославу. Переселення в 1945-46 рр. охопило біля 80 тисяч лемків, яких розкинено по всій території УРСР. Решта лемківського населення стала жертвою акції "В", причому, за даними Квілецького, біля 35 тис. лемків розпорошено в 45 різних повітах західної та північної Польщі. Тільки невеликому їх відсоткові пощастило залишитися в своїх селах.

Залишення прикарпатської території автохтонним населенням вирішило про долю пам'яток лемківської матеріальної культури. Велику їх частину знищено й розкрадено, решта опинилася в музеях Кракова, Нового Санча, Горлиць, Кросна, Ланцута і Сянока. В Сяноці створено Музей народно-будівництва (скансен), де можна знайти зразки лемківської архітектури. Дещо пізніше подібний скансен постав в Новому Санчі.

Туга за горами й труднощі, пов'язані з акліматизацією в нових низинних умовах, спричинилися до того, що після польського "жовтня" лемки повели особливо енергійну акцію за повернення на рідні зе-

2. Kwilecki F. — Łemkowie. Zagadnienia migracji i asymilacji — Варшава 1974, ст. 77.

3. Тижневик "Шлях перемоги" No. 6, 11-го лютого 1979, Мюнхен.

млі. Влада не погодилася на те, дозволивши повернутися тільки незначній частині лемківського населення, а тих, хто виступав проти цього рішення і далі обстоював право на повернення, назвала націоналістами.

Учасники вроцлавської наради УСКТ, яка відбулася в дні 12-13-го листопада 1956 р., з обуренням ствердили що:

"Лемки не домагаються відриву Лемківщини від ПНР. Вони хочуть лише вернутись на свою землю, чого ніяк не можна назвати націоналізмом".⁴

23-го лютого 1958 р. скликано у Вроцлаві з'їзд лемків-ветеранів Другої світової війни, які боролися з гітлеризмом. Проте коли 400 делегатів з'їзду вирішили домагатися дозволу на повернення на Лемківщину — з'їзд визнано нелегальним. Лемківські комбатанти переконалися, що польська влада забула про спільно пролиту кров у роки німецької окупації та про лемківських провідників, які перекинули сотки поляків через зелений кордон з Генеральної Губернії до Угорщини.

За даними Квілецького, в 1956-58 рр. повернулося на свої землі понад 2 тисячі лемків, в наступних роках кілька менших груп, найбільше до пов. Горлиці — біля 500 родин. Лемківські реемігранти становили більшість населення в селах Воловичі, Бортне, Бліхнарка, Білянка, Конечна і Кунькова. Крім цього, більші групи повернулися до сіл Кремпна, Команча і Щавне.

Цікаво, що з поверненням автохтонного населення, в багатьох місцевостях, особливо там, де лемки становили більшість мешканців, виїхала частина напливового польського елемента. За даними "НС", в 1970-их рр. більші лемківські скупчення були в селах Мокре і Команча на Сяніччині, Зиндранова і Поляни на Кроснянщині, Білянка і Фльоринка на Горлицьчині.

Постання українського Товариства лемківське населення прийняло з недовір'ям, хоч багато дехто сподівався з його допомогою повернутися "на своє". Деякі лемківські середовища, інспіровані органом Лемко-Союзу "Карпатська Русь", поставилася до виникнення УСКТ украї вороже, називаючи лемків-делегатів на організаційний з'їзд у Варшаві зрадниками та українськими коляборацістами. Вони твердили, що ГП УСКТ опановане людьми, які вороже настроєні до лемків і лемківської культури. Не набагато здався надрукований на сторінках "НС" "Лист до лемків" львівського науковця Івана Красовського, в якому він, від імені лемків, проживаючих в УРСР, закликав своїх одноплемників підтримати УСКТ. Так

само без більшого відгомону пройшла стаття лемківського скульптора Г. Пецуха, котрий писав:

"Уважаю, же мам право повісти, же Український з'їзд в Варшаві отворив двери до свободного життя для лемків... Хто не ест ворогом українського народу, хто ест правдивим інтернаціоналістом, ніколи не буде туманити лемків, же они не українці, а якісь 'карпаторусский народ'.⁵"

Творення гуртків УСКТ в лемківських середовищах натрапляло на великі труднощі. Багато лемків не хотіли в своєму селі такого гуртка, а навіть коли вдалося його організувати, цей гурток не проявляв будь-якої діяльності. Не без рації редактор Зінич, під час поїздки на Лемківщину занотував: "формально ніби існує тут сітка Товариства, але фактично її немає".⁶

Описуючи свої враження з перебування на Лемківщині восени 1957 р., працівник редакції В. Бунда зауважив, що "в повіті Сянік серед українців зростають тенденції до розв'язання Товариства".⁷ Недалеке майбутнє показало, що спостереження Бунди не було позбавлене підстав і всі гуртки УСКТ на території сяніцького, а також сусіднього ліського повітів перестали діяти. За даними з 1968 р. єдиний гурток Товариства в Ліському повіті знаходився в селі Воля Матіяшова, проте незабаром і він перестав існувати.

Немало вини за цей стан речей спадає на ГП

...Донському та його однодумцям не вистачала автономія в рамках УСКТ, вони захотіли цілковитого відокремлення від українського Товариства.

УСКТ. Зустрівши в лемківських середовищах сильний опір з боку лемківських сепаратистів і боячись закиду насильної українізації лемків (такий закид зроблено деяким діячам УСКТ під час політичних процесів у 1960-их рр.), ГП у Варшаві та ВП у Перемишлі покинули Лемківщину на поталу, осиротілу, без догляду й конкретної допомоги.

На першому етапі існування УСКТ лемки були найбільш динамічним елементом, хоч нерідко їхня діяльність ішла врозріз зі статутом Товариства. Бачачи конфліктні ситуації між лемківськими діячами та ГП УСКТ, Комісія ЦК ПОРП для справ національних меншостей 11-го серпня 1958 р. на спеціальній

5. "НС" No. 2, 13-го січня 1957.

6. "НС" No. 30, 25-го липня 1965.

7. "НС" No. 44, 3-го листопада 1957.

4. "Наше слово" No. 16, 2-го грудня 1956.

нараді обговорила роботу УСКТ в лемківських середовищах, видавши в цій справі соломонове рішення: з одного боку, скритикувала лемків-сепаратистів, з другого висунула на адресу ГП УСКТ вимогу в своїй діяльності враховувати регіональну відрубність лемків. Три роки пізніше Комісія ще раз повернулася до цієї справи, знову — таки вимагаючи від керівництва УСКТ більшої допомоги лемкам в розвитку їхнього культурного життя.

Спостерігаючи те, що польська влада при видаванні дозволень на повернення, фаворизувала населення західної Лемківщини — Лемко-Союз вирішив використати сприятливу ситуацію й вислав до ПНР делегацію для переговорів з польським урядом, котрий у свою чергу планував при фінансовій допомозі американських лемків загосподарювати Горличчину. У зв'язку з цим 3 особова делегація Лемко-Союзу відвідала скупчення лемків на західних землях і Лемківщині.

У вересні 1958 р. польський уряд підписав договір з Лемківським допомоговим комітетом в США в справі допомоги для лемків у Польщі. Договір передбачав м.ін. заснування двох взірцевих лемківських сіл та лікарні в селі Вапенне (пов. Горлиці) з лемківським персоналом. Цей договір не був ніколи здійснений. Не зважаючи на те, від "американських вуйків" з Лемко-Союзу плили сотки пакунків і тисячі доларів на адреси лемківських родин, а за ними "Карпатська Русь" з антиукраїнськими статтями. Деякі статті мали виразно провокативний характер, зокрема стаття С.М. Кичури в обороні лемків-русинів, яких нібито в Польщі насильно українізують, а роблять це, за його словами "там в краю українські націоналісти-бандерівці, котрі тепер урядують у Варшаві в "Нашому слові" і в Пряшеві в "Новому житті"...⁸"

Згідно з пропозицією Комісії ЦК ПОРП для справ національних меншостей в грудні 1959 р. створено при ГП УСКТ секцію для розвитку регіональної лемківської культури (голова Михайло Донський). Зусиллям членів секції постали художні гуртки в селах Білянка, Бортне, Висова, Зиндранова і Команча. В 1968 р. створено в селі Зиндранова "хижу-музей", господарем якого став Федір Гоч. Лемківська кімната-музей постала також у Білянці в хаті Павла Стефанівського.

Однак, Донському та його однодумцям не вистачало автономія в рамках УСКТ, вони захотіли цілковитого відокремлення від українського Товариства. Замість організувати в лемківських середовищах гуртки УСКТ, вони почали творити окремі гуртки, підпорядковані керівництву секції для справ лемківської культури. Згодом виявилось, що біль-

шість членів лемківської секції взагалі не були членами УСКТ. Секція відкрито бойкотувала працю Товариства, посилюючи сепаратистські тенденції серед лемківського населення.

Не випадково, в березні 1959 р. лемки околиць Тшцянки (воєв. Познань), збойкотували Шевченківський вечір, на який приїхав (також складений з лемків) хор з Осецька. Не допомогла дводенна агітаційна поїздка по селах цього повіту секретаря ВП в Зеленій Горі М. Ковальського. Два роки пізніше на Шевченівському вечорі в гуртку УСКТ в Білянці (голова П. Стефанівський), в репертуарі виступаючих артистів не було **ні одного вірша Шевченка, ні однієї пісні на його слова** і йому присвяченої.

Антиукраїнська діяльність ідеолога лемківських сепаратистів Михайла Донського, яка перш за все шкодила самим лемкам, почалася ще в роки Другої світової війни. Тоді він завербував багатьох мешканців Горличчини до польського комуністичного підпілля, втягаючи їх до боротьби за чужу справу й стягаючи на них репресії німців.

З приходом Червоної армії в січні 1945 р. Донський з кількома однодумцями створив т.зв. Селянсько-робітничий комітет Лемківщини. 27-го березня 1945 р. М. Донський, Д. Перун і М. Собин підписали відозву "Руські патріоти", закликаючи лемків добровільно вступати в лави Червоної армії. Задурманені радянофільськими ідеями сини вчорашніх москвофілів, пішли за цим закликом. За даними Донського мало їх бути біля 15 тисяч, хоч зі слів самих лемків виходить, що частина з них була змушена підписати декларацію про "добровільне зголошення в армію". Після ледве тритижневого вишколу лемківське гарматне м'ясо вислано здобувати Вроцлав, Прагу і Берлін. У цих боях напіввишколені рекрути мали великі втрати. Пишучи на сторінках "НС" про пов. Новий Санч, автор, що скривався під ініціалами М.Ю., занотував: "А скільки молоді після окупації пішли добровольцями у Червону армію. Не повернулася майже половина".⁹ Доступні статистичні дані з деяких сіл Ряшівщини (Туринське, Лукове, Куляшне) підтверджують це цифрове співвідношення покликаних в армію до загинутих у боях.

24-го липня 1945 р. очолена Донським лемківська делегація, була прийнята представником Ради міністрів у Варшаві. Від польського уряду вона отримала запевнення, що "населення Лемківщини, враховуючи його ставлення до польського населення під час німецької окупації, користуватиметься особливою увагою".¹⁰ В 1945-47 рр. лемківські радянофіли співпрацювали з польськими комуністами в поборюванні УПА, причому дехто з них вступив навіть до мі-

8. "НС" No. 42, 15-го жовтня 1967.

9. "НС" No. 52, 30-го грудня 1962.

10. "Аннали Світової Федерації Лемків", ч. 2, ст.137.

ліції та Служби безпеки. Як відомо, ця колаборація не врятувала більшості "будівничих Народної Польщі" від примусового переселення на західні землі.

ГП УСКТ не раз звертало увагу на шкідливу діяльність лемківських сепаратистів, а на III з'їзді УСКТ (1963) голова УСКТ К. Лащук заявив, що праця Лемківської секції

"зустрічала на своєму шляху значні труднощі, які виникли з помилкової політичної орієнтації Донського, Стефанівського та інших лемківських активістів, говорячи делікатно, — з їх сепаратистських тенденцій".¹¹

Після перебування в Польщі групи американських лемків очолених редактором газети "Карпатська Русь" Цісляком, Донський листовно звернувся до адміністративних органів у Ряшеві з проханням прийняти Лемківську секцію під опіку воевідського відділу культури. Спільно з П. Стефанівським він навіть опрацював статут Товариства прихильників лемківської культури. Головне правління УСКТ засудило шкідливу діяльність лемківських діячів і вирішило розпустити персональний склад секції, а 18-го вересня 1965 р. на своєму засіданні затвердило нове 8-особове керівництво секції, до якого ввійшли м.ін. Я. Полянський, Ф. Гоч і Г. Пецух.

Протягом понад 10 років керівництво УСКТ толерувало розкольніцьку діяльність Донського, знаючи про те, що його особисті контакти сягають до найвищих партійно-урядових інстанцій у Варшаві. Будучи формально членом УСКТ, а згодом навіть головою ВП УСКТ в Ряшеві, Донський з гуртом однопідумців увесь час працював, до речі, не без успіху, над розбиттям українського населення на українців і лемків. Врешті, в березні 1970 р. вирішено звільнити його від обов'язків члена президії ГП і голови ВП в Ряшеві "за діяльність незгідну зі статутом УСКТ".

А проте на політичне банкрутство Донського треба було ще чекати — щойно за два роки було затверджено виведення його з рядів Товариства. До грудня 1970 р. Донський був недоторканною особою, адже під час війни в його помешканні в Горлицях відбувалися конспіративні наради польських комуністів, в яких брав участь сам тов. В. Гомулка. З відходом Гомулки з політичної арени згасла зірка Донського, водночас позбавлено його близьких співробітників "всіх виборчих функцій в Товаристві". А незабаром українське населення в ПНР з немалим здивуванням довідалося, що колишній червоний партизан, кавалер багатьох польських і радянських відзначень, автор праці "Боротьба руського населення Підкарпаття за свободу і соціалізм" — Михайло Донський виїхав з Польщі до ...США. Як виникає з

Михайло Стафіняк. Розп'яття.

Михайло Стафіняк — один з українських сучасних мистців у Польщі. Він продовжує традиції лемківської різьби. Тематика його праць здебільша релігійного характеру. Вчився у мистецькій школі в Закопаному. Учень відомого різьбяря Григорія Пецуха.

матеріалів опублікованих в четвертому томі "Анналів Лемківщини", Донський, захищаючись на пленумі ГП УСКТ від закидів лемківського сепаратизму, мав ствердити, що до цієї діяльності він був інспірований "виразними наказами вищих урядників МВС".¹²

Одначе, заколот в лемківському середовищі не закінчився з виїздом Донського — він триває досі, що вказує на дальшу інфільтрацію лемківських середовищ в ПНР ворожим українству Лемко-Союзом. На засіданні президії ГП 18 грудня 1982 р. повідомлено, що ініціативна група лемків виступила до відповідних влад з проханням реєстрації "Товариства любителів лемківської культури". Ця тенденція була також помітна 16 жовтня 1983 р. на нараді уескатівського активу в Горлицях, про яку "НС" писало:

"один з промовців висунув дивну пропозицію, а саме: тим лемкам, які не хочуть належати до УСКТ, дати можливість створити організацію любителів лемківської культури".¹³

11. "НС" No. 2, 12-го січня 1964.

12. "Анналі Лемківщини" ч. 4, Нью-Йорк 1984, ст. 166.

13. "НС" No. 48, 27-го листопада 1983.

ЕЛЕГІЯ ПРО СПІВУЧІ ДВЕРІ (Виїмки)

Б. І. АНТОНІЧ

Співучі двері, сивий явір,
старий, мальований поріг.
Так залишилися в уяві
місця дитячих днів моїх,
так доховала пам'ять хлопця
затмарені вже образи,
такий обмежений став обсяг
тієї пісні, що дрижить,
яка зворушенням хвилює
та все ж без зайвої сльози
пейзажі споминів малює.
І хочу знову пережити
хлоп'ячі радощі та бурі.
Швидкіш струмує в жилах кров
і сяють щастям очі хмури,
в долоні легшає перо.

На кичерах сивасті трави,
черлений камінь у ріці.
Смолиста ніч і день смуглявий,
немов циганка на лиці.
Розсміяні палкі потоки,
немов коханці до дівчат,
злітають до долин глибоких,
що в сивій мряці тихо сплять
і куриться із квітів запах,
немов з люльок барвистих дим.
Дрижать ялиці в вітру лапах,
голосять шепотом дрібним,
течуть униз краплини шуму,
немов з гарячих пнів смола.
Сповитий в зелень і задуму,
п'є олень воду з джерела.
Квітчасте сонце спить в криниці
на мохом стеленому дні.
Кущем горючим таємниці

виходить ранком з глибині.
Співає пуца сном кудлатим,
прадавнім шумом загуло.
На шпилі гір, неначе лата,
пришите до лісів село.

Ще пам'ятаю: на воді
дрижачі іскри ранок сіє.
Ще пам'ятаю: білий дім,
де стіни з дерева та мрії.
Ще пам'ятаю: в сонці міст
рудий хребет ліниво гріє,
неначе велетенський кіт,
що в сні ледачим очі шулить.
І дім і міст мабуть стоять,
але для мене вже минули
і тільки спомином горять.

Тут сиве небо й сиві очі
у затурбованих людей.
Сльота дуднить і шиби мочить,
розмови стихнені веде.
Під сивим небом розстелилась
земля вівса та ялівцю.
Скорбота мохом оповила
задуману країну цю.
Як символ злиднів виростає
голодне зілля — лобода.
Відвічне небо і безкрає,
відвічна лемківська нужда.

Земля не родить, віє вітер,
на полі мох, мов теплий одяг,
а люди, як у всьому світі,
все родяться, терплять, вмирають.
Пожежі й повені проходять,
лишаючи лиш пустарі,

рокоцуть війни і минають,
зміняються володарі,
літа пливуть, мов гірські води,
і про опришків дощ осінній
вже тільки спомини виводить.
Чимало бур так прогуло.
Лиш ти однакове й незмінне,
далеке лемківське село.

Туди, мов стріли, шлю слова,
туди крилата пісня лине.
З села такого вийшов я,
життя звеличник — верховинець.
З людей, що, щирі та звичайні,
приймали смирно долі пай
і поклонялись неба тайні
під знаком співного серпа.
І може був би тут остався,
як інші, покоровився сам
і до землі німий припавши,
молився радісним вівсам,
та Той, що легкість дав сарні,
а бджолам цвіти золоті
і кігті сталені для рися,
слова співучі дав мені
і гострі зуби, щоб в житті
я твердо й просто боронився.

Широкий світ, від серця ширший
і ширший вітер на селі.
Не помістити в цьому вірші
ні зір, ні неба, ні землі.

Співуча сіль, кріспатий явір
і тесаний, дзвінкий поріг.
Отак змальовує уява
місця хлоп'ячих мрій та втіх.

Саме на прикладі лемків, які кількакратно звертали найвищим державним органам увагу на невідрадне становище населення з акції "В", найкраще видно бездушне ставлення центральної влади до українців. Звернення лемківських діячів до ЦК ПОРП в 1956 і 1958 рр. хоч у той час при кермі влади стояв Гомулка, котрий лемкам чимало завдячував, залишалися без відповіді. Як перший секретар партії, так і голова уряду ПНР відмовилися прийняти лемківську делегацію.

Незабаром після наступної зміни партійного керівництва, коли з приходом Герека в Польщі знову

повіяло свіжим вітром, 15-го січня 1971 р. лемки скерували письмо до політбюро ЦК ПОРП, причому до письма долучено копії обох попередніх петицій. В листопаді цього самого року ПП УСКТ в Горлицях звернулося з подібним письмом до VI з'їзду ПОРП. На жаль, також цим разом влада не zareагувала на письма, автори яких указували на занепад українського шкільництва, нищення церков і шовінізм польського населення. Лемківські діячі ніколи не дочекалися відповіді на свої петиції, натомість дочекалися принизливих допитів органами СБ, причому дехто з них був усунений із партії та втратив працю.

БЕРЕСТ, ЛІКАР УПА

ВРАЖЕННЯ З ЛЕМКІВЩИНИ

(З ДНІВ РЕЙДУ КУРЕНЯ "ПІДКАРПАТСЬКОГО" ПІД КОМАНДОЮ ПОР. ПРУТА)

Так, отже певних даних про наш визвольний рух на Лемківщині у вас тепер немає.

— Певних у мене нема. Знаю, що це окраїна України, колись забита дошками від нас, тепер штучно розрізана кордоном, стогне під чоботом більшовицько-польського наїзника.

Очі мої уп'ялись у густу мережу сіл на карті. Назви чисто наші, села згуртовані одно коло одного...

— Цікаво, як там наш визвольний рух?

— Цікаво...?

* * *

Липень 1945 року.

Курінь "Підкарпатський" під команду пор. Прута бравурним рейдом по Дрогобиччині та Самбірщині доп'явся до штучного кордону "лінії Керзона".

Пригадую день 22 липня. Квартируємо над с. Бандрів, район Устрики Долішні. Вже від раня обсервуємо святкову та якусь радісну поведінку пор. Прута. Та не я один. Більше її заобсервувало.

— Щось буде, кудись підемо — перешіптувалися стрільці.

Збірка, і курінь вишикуваний струнко трилавою. — "Завтра переходимо "лінію Керзона", переходимо до наших братів лемків, щоб їх захищати від дикої сваволі нового ворога, що віками знущався з наших святощів, що тепер вогнем і мечем руйнує наші села".

— Підемо серед мало нам знаних людей...

Лави вдоволено захвилювалися.

— Там виявіть себе здисциплінованими, культурними, правдивими оборонцями віками кривдjenних братів...

— Відвага та почуття великої відповідальности хай вам буде девізом у великому рейді — закінчив пор. Прут.

Весело загомонило стрілецтво.

Пригадалась мені знову карта, густо мережана селами...

Значить, і там ми будемо!

* * *

Вечоріє...

Курінь віддалений на один кілометр від села Кривки Устрицького району. В долині, мов на долоні, видно село, що туго притулилося до синьо-зеленої річки Сяну. А там даліше синіють серпанком повиті гори, вкриті лісом.

Це вже "другий бік" — це Лемківщина. Це нині закордон.

Гляджу в далечінь... Які близькі ці сині ліси, які подібні до "цього боку"!...

Вітер колише ними, а вони туляться, щоб стикнутись зі своїми сестрами "цього боку". Бож вони рідні! Та далеко — не діткнуться. Річка, як на жарт, не дає.

Сян — це штучний кордон, кордон, що роз'єднав насильно ці задумані ліси, ці густі села. Та логіка каже вірити, що недалекий той час, коли Сян не буде штучним кордоном, коли Сян — стане важною артерією для цих окраїн нашої батьківщини...

Так думаючи, посуваємось стрілецьким рядком у напрямі Сяну.

— Тиша! Тримати віддадь!... Зброя в руках!... — Ще раз — Тиша!...

Місяць виходить із-за хмар, мов хоче освітити нам шлях, мов хоче сказати: "В добру путь!"

В даліні шум річки... Врешті силюета, а даліше — другий беріг.

Ще хвилина — і ми над водою.

Швидко переходимо воду. Переходимо кордон.

Врешті чоботи стікають водою вже на березі.

От і ми на лемківській землі.

Ліси шумлять так, як і "в нас". Зустрічають нас, чорнолісців, ті самі старі поважні сосни. А любі рідні рвучкі ручаї так радісно кличуть: "Вітайте!"

* * *

Неділя 27 липня 1945 року.

Квартируємо на височині 1000 м.

В долині мале гірське лемківське село. Хатки твердо причепились до берега височини, мов гнізда ластівок.

Стрілецьким рядом сходимо в село — в перше село на новій землі.

Вид на село Довжиці, біля Тісної.

Цікавість огортає всіх — які відносини, що за люди, як нас приймуть?... Та думаємо, що зараз кожний зуміє відповісти собі на ці питання.

Мов рідних стрінули нас. Сльози радості плили. Населення ділилось з нами всім.

Зустрічаю підтоптаного вже літами лемка. Посипались мої запитання на теми життєвих обставин. Акуратно та вміло дає відповідь:

— Польська влада не зуміла ще тут закріпитись. Не може. "Наші" не дають. "Наші" боронять від виселення, "наші" тримають усе в руках!

— То і тут така поважна сітка є! То і тут наш рух опанував ще недавно відсталих національно лемків!

* * *

Рейдуючи по Лемківщині, наглядно переконаюсь, що зуміли наші організаційні піонери лупати цю тверду ще донедавна скелю та який твердий простолінійний шлях вмостили собі.

Лемко — це свідомий українець, це член української нації, включений в орбіту наших змагань.

МИКОЛА ГОРБАЛЬ

□

Літає літо легко, ластівками,
Обнявши обіруч обжинком обрій;
Духманець босоніж біжить стежками,
Захмелюючи всіх у настрій добрий.

З солодких слів сплітався сон солодкий,
Лишив на личку лагідність ледь зриму.
Закравсь цей погляд лиш на мить коротку
І бурю слів спонукує у риму.

«Лисніє липовий липневий липець,
Липучий і лискучий в білім збанку» —
Знов випросив в Антонича цих китиць,
Для тебе, люба, з добрим ранком.

Діждалося вже жнива збіжжечко життя
І серпень перестиг, стомивши сили —
Не ниву перейти і в забуття,
Коли ім'ям тяжким тебе хрестили.

Тужавіє живиця, жолудь жовкне,
Журливість жовтня жебонить джерельцем
І журавлиний жаль збентежено не мовкне —
Курличе носталгію чиєсь серце.

Листопад стелить скатерть дивосвіту.
Чиїх чекає чарів чиста чарка?
Хтось з вересня нарвав на грудень квітів,
А місяць не несе нам білих збанків.

Ясні перед тобою перспективи, Лемківщино,
коли маєш таких синів!

* * *

Вдалими боями з польсько-сталінськими прихвостнями в обороні нашого населення, гідною поставою до братів-лемків курінь з'єднав собі в усіх велику симпатію.

Так заслужено місцеве населення називало нас національними месниками.

* * *

Грудень 1945 року.

— Друже командире! — голошу сот. Різунові, — ці густо мережані на карті точки — Лемківщина — живуть та борються одним суцільним фронтом проти наїзника.

Ми з'єднались в гострій боротьбі, в боротьбі за Українську Самостійну Соборну Державу!

28. 8. 1947 р.

ОДА ДО ПІСНІ

Пісне! Велична, рідна Пісне!
В Тобі є все: і древня наша слава,
Хист Володимира і мудрість Ярослав,
І наших прабатьків ворогування злісне.
    І Богдана розвага,
    І Богдана відвага,
І Дорошенка ум і хитрощі Мазепи.
    І гомін гір
    І блиски зір,
І шум лісів, і розговори степу.
І матерня любов, і чар палкий кохання.
Жаль за свободою і мрії про свободу,
І весь наш біль, і наші сподівання.
Ти дзеркало душі Країни і Народу!
Устами матері у пісню колискову
Вливаеш ти любов до племені, до краю.
І донесе дитя Твоє таємну мову,
І донесе вражіння незатерті
Аж до самої смерті.
    Хоч би забув хто мову і звичаї,
    Хоч би на вік припав чужою плісню,
    Хоч би ум і душу чужа земля забрала,
    Як вчує де Тебе, журливу Пісню,
    Скаже: «Матуся так співала».
І все стоїш, мов лицар, на сторожі
Твоїх дітей!
і вибранцям під ноги стелиш рожі!
    Твій звук святий
Наказує хитким, мов заповіді Божі!
Твоїх таємних, рідних, любих чарів
Не видержать серця й запеклих яничарів.
В турецьких пивницях, в зимному Сибірі,

Потіхою була невольникам страждущим,
Облегшувала жаль, піддержувала в вірі,
І муки їх за Край, нащадкам Ти грядущим
Передала, щоб ті учились на примірі,
Як рідний Край, як народ кохати,
Як задля них і жити, й умирати.

Ти лицарям стала серце в груді.
На бій кривавий
Ти їх вела крізь смерть, пожар і труди
До лаврів слави.
Розрадою була в годинах суму,
Підоймою — в часи зневіри і розпуки,
Щоб їх самих потім закласти в думу,
А їх слова у теорбана звуки,
Ти не дала наїздникові злому
Святих ідей,
Провідником була народові сліпому,
Як той Мойсей.
І довела до тих часів,
Аж він прозрів наново
І до історії віків
Своє докинув слово.

Пісне! Велична, рідна Пісне!
Розправ свої високолетні крила
В великий день!
Без Тебе серце в грудях трісне,
З Тобою викрешемо з серця, як з кресила
Святий вогонь!
І підемо через побіду в полі,
Обмиті з крові і ран — назустріч волі!

(Текст невідомого автора)

XXI КРАЙОВИЙ З'ЇЗД

ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОНИ ЛЕМКІВЩИНИ в АМЕРИЦІ

відбудеться в днях 10-го і 11-го жовтня 1987 року
в Українській Централі 240 Голе Евеню, Пассейк, Н.Дж.

З цієї нагоди в суботу, 10-го жовтня вечером відбудеться
СВЯТОЧНИЙ БЕНКЕТ з мистецькою програмою

Після бенкету — ЗАБАВА з танцями при звуках оркестри "ЖУРАВЛІ"

ЯК ОРГАНІЗОВАНО МУЗЕЙ "ЛЕМКІВЩИНА" В СЯНОЦІ

В 1930 р. громадка сяноцьких українців та вчителство, духовенство, селянство, підтримали думку проф. Лева Геца, щоб збирати цінні пам'ятки минулого Лемківщини, нищені зубом часу на горищах старих хат, церков, дзвіниць, особливо речі, зв'язані з духовною та матеріальною культурою лемків.

Тимчасовим приміщенням для збирання була одна кімната на приходстві, яку на ту ціль відпустив сяноцький парох Константинович. Охоче взялись члени музейного гуртка до збирання експонатів, самовіддано і безкорисно роз'їжджали у вільний від роботи час, по навколишніх селах, по закутинах Лемківщини, де збереглися залишки давнього господарського та хатнього устаткування. Збірки росли, кімната-музей заповнялась вщерть, не було вже місця на експонати.

Протягом 10 років число експонатів зросло до 8 тисяч штук. Цей збір ясно відображав українську культуру Лемківщини, причому, завдяки вмілому керівництву Л. Геца, зібрано предмети справжньої, високої вартості. Так застала музей "Лемківщина" війна 1939 р. Під час воєнних дій та зайняття міста німцями, завдяки опіці громади експонати не зазнали жадної шкоди. Потім управа музею дістала доручення перенести всі збірки "Лемківщини" до приміщень княжого замку в Сяноці, і тут у 10 з'ялах з великими зусиллями експоновано перший раз всі музейні цінності. Тут вперше показано безцінні збірки великих, старовинних ікон мальованих на дошках та ін. (В тому ж замку знаходилась збірка польського музею у кількості 2000 експонатів, її ведено за окремою картотекою).

Щоб дати ясну картину великих надбань, які створено спільним трудом кількох ідейних, трудолюбивих осіб, при цілковитій відсутності матеріальної бази (поїздки в терен робилися на власний кошт), та щоб переказати молодому поколінню, як працювали їх батьки, подаємо перелік важливіших експонатів музею "Лемківщина".

Збірка археологічна обіймала такі експонати: 8 камінних топирців та їх фрагментів, які найдено над Сяном та його притоками у селі Гдичин, Пельня, Полонна, Лупків та ін. Велика готська посуда з гребінцевим орнаментом та численна колекція таких фрагментів, означена на 5 сторіччя н.е. знайдена у Межи-

З Архіву В. Лесняка.

*Ікона Пречистої Діви Марії, забрана до Музею в Сяноці.
Ікона мальована на дошці.*

броді. Збірка кованих ратищ, стріл та черепків з недосліджених руїн X-XIV ст. — в Мимоні. Численна збірка (38 штук) попільниць, найдених в селі Ходорівка біля Динова, означена археологом на XVIII ст. до нашої ери. У попільницях знаходились вироби з бронзу, як браслети, фібулі та один перстень.

Збірка старих ікон, нараховує 174 експонати, всі мальовані темперою на крейдовому підкладі на липових, грушкових та інших дошках. Вони походять із старих церков у селах: Рихвалц, Пантна, Ганчова, Воля Цеклинська, Поворозник, Новосільці, Вара та ін. Деякі з них походять із XVI століття.

У збірці різьб знаходилося біля 20 трираменних, різьблених хрестів. Один з них мав вирізану дату 1713. Були також два великі, ажурні медальйони з хрестом в центрі, три пари воріт (т.зв. царських), різьблених ручно в дереві, кільканадцять фігур святих, між ними дуже цінна фігурка Івана Хрестителя та фігурки Христа різьблені з дерева і каменя, вони походили з сіл: Воля Мигова, Зубенське, Мриголод та ін. Дуже цінна різьба на дереві "Розп'яття", частинно пошкоджена, вважана за твір Віта Ствоша, біля 80 см. довжини, знайдено її на горищі церкви у селі Лосинець під Туркою. Одною з найцінніших бу-

Св. Симеон Стовпник; ікона з XVI-го сторіччя з української церкви в Костарівцях, біля Сянока.

Св. Косма і Дам'ян, ікона з XVI-го сторіччя з української церкви в Яблониці, біля Березова.

ла різьба в дереві, (барельєф) "Мати Божа", що походила з церкви в Загір'ї під Сяноком.

У металевій збірці були два зразки дзвонів у вигляді штаб, вилитих з дзвінкого металю, одна з села Межибрід, друга з горлицького повіту. У збірці чаш — кільканадцять штук вилитих з олова, цинку, срібла, скла та дві точені з дерева.

У збірку тканин входило біля 70 штук риз. Шиті вони з французьких стильових тканин XVII ст., золотом ткані парчі. Походили вони з церков у Брунарах, пов. Горлиці, з Глудна, Боська та ін. Був у збірці впорядкований альбом малих фрагментів старих тканин. Він нарахував 20 аркушів.

Архів "Лемківщина" нараховував понад 2000 старих актів з часів панщини та панування польських королів. Були там процеси селен з дворами, акти процесів за "Рідну Школу", за церкву та ін. Найбільша кількість тих акт походила з сіл Прусик, Вільхівці та Загір'я.

Рукописних книг було 68 штук, найстарші походили XV століття.

Відділ нумізматики мав біля 300 монет різного походження, між тим кілька римських та грецьких монет, їх знайдено в селі Ославиця, на старому шляху, що вів через Карпати на північ.

Етнографічний відділ мав чотири комплекти лемківського одягу, жіночого та чоловічого, один одяг весільний, збірку хусток (фацеликів) та фрагменти одягів з різних сіл Лемківщини. Збірка вишивок, впорядкована і складена у альбом, нараховувала 300 зразків. Збірка обрядових речей мала кілька весільних відзнак старости, кілька шлюбних вінків,

кільканадцять чіпців, прикраси короваїв, обжинкові вінці, великодні калатала, йорданські свічі-трійки та біля 150 писанок з різних сіл Лемківщини.

З хатнього устаткування в музеї знаходилися старовинні скрині, полиці, ліжка, стародавній стіл-скриня, хатні ікони, мальовані на склі, глиняні миски, дерев'яна посуда, кошики плетені з соломи, лози та коріння ялівцю. З господарського приладдя були два дерев'яні плуги, ткацький станок, мотовило, вісник, ступа до роблення каші, також приладдя пасічне і кілька пнів різного типу.

З рибальського приладдя були різних розмірів сіті, черпаки, ости до биття риб та один, понад чотири метри довжини, човен, так звана "крипа", видовбана з суцільного пня.

Був також модель лемківської хати та мініатюри ремісничого приладдя, саморобні дерев'яні замки тощо.

Як допоміжний, пояснювальний матеріал в "Лемківщині" знаходилися численні картини, зарисовки, орнаменти тощо.

Від часу насильного переселення лемків на територію УРСР і т.зв. "Ziemi Odzyskane", збірки музею "Лемківщина" включено до польського музею "Ziemi sanockiej". Там вони зберігаються досі, а молоді лемки-переселенці продовжують збирати від своїх батьків лемківський фолкльор, легенди, розповіді, пісні, що разом з залишками матеріальної культури допоможе в складанні історії Лемківщини, цієї найдалі на захід висуненої вітки українського народу.

Ірина О. Добрянська,

бувший працівник музею "Лемківщина"

КАМЕНЯРСТВО І РІЗЬБАРСТВО НА ЛЕМКІВЩИНІ

Народне мистецтво на Підкарпатті, в тому й на Лемківщині має свою довгу історію. Торкається це передовсім такої народньої творчості, як каменярство (різьба в камені) і різьбарство в дереві.

Найбільше різьб в дереві, що походять з Лемківщини, зберігається в музеях Польщі та Чехословаччини. Окрему групу різьблених з каменя христів представляють надгробні хрести і плити з Лемківщини.

Скрізь, де виступає придатний для цього камінь, як наприклад, у Карпатах і на Підкарпатті, а особливо на Лемківщині, цих пам'яток збереглося дуже багато від найбільш архаїчних до зовсім нових.

Особливо високого рівня досягло різьбарство і каменярство на Лемківщині в XVII—XIX ст., коли то увійшло в звичай ставити фігури і хрести при перехресті доріг, при джерелах і домах. Виробництвом христів спочатку займалися і різьбарі малих містечок і монастирів, а з часом з'явилися по селах талановиті народні мистці.

Такі різьбарі були не тільки на Підкарпатті, а й на Волині і на Холмщині, особливо в XVII—XVIII ст.

На Лемківщині особливу роль відіграло каменярське різьбарське мистецтво. Формувалось воно на дуже старій самобутній традиції, що коріннями своїми вросла в візантійську іконографію, улягаючи в XVII—XVIII ст. через Польщу західно-європейським впливам.

Усі способи і мотиви, використовувані каменярами-різьбарами не охоплювали якихось більших районів. Вони були різноманітними і віддзеркалювали індивідуальні здібності і нахили того чи іншого мистця, який надавав їм кожного разу нову, неповторну форму і зміст.

Щодо різьбарів в дереві, то різьбили вони також з одної суцільної брили, обмеженої плоскими поверхнями, яким надавали потрібної форми, а в дальшій обробці нарізували декоративною сіткою різців опрацьовувану "сиру глибу". Матеріалом для різьбарів в дереві була липа, майже ніколи не вживали іншого дерева.

Замовлену постать різьбили при допомозі звичайного різьбарського долота, при чому майже завжди закінчену фігурку покривали яскравими фарбами (поліхромували). З постатей різьблених на Лемківщині найчастіше були "Засмучений Христос", Матір Божа з Дитиною, св. Петро і Павло, Микола Онуфрій.

З кам'яних різьб на цоколях пам'ятників різьблено, крім поданих мотивів, княгиню Ольгу, архианге-

Св. Юрій Переможець; ікона великої мистецької вартості з XV сторіччя.

ла Михаїла, а на жидівських "шайбуцях" (пам'ятниках) — виноград, птахів, руки, тощо.

Останні пам'ятники розходилися переважно по близьких містах і містечках (Кросно, Ясло, Горлиці, Ліско), де заповнювали цвинтарі, звані "кіркутами".

Проходячи трактами і бічними дорогами Лемківщини, часто зустрічаємо муровані, або дерев'яні каплички, покриті здебільшого гонтами, дошками, або бляхою. Каплички ці бували різної величини і форми, а в них на підвищенні проти вхідних дверей стояли згадані "святці", які тепер збереглися по музеях. Однак більшість з них помандрувала до т.зв. "аматорів старовини", а часто від них до спекулянтів, що поважну скількість таких пам'яток народного лемківського мистецтва продали "гостям з заграниці".

Монументальним кам'яним пам'ятникам — надгробним хрестам і плитам на цвинтарях і кіркутах — пощастило уціліти, і то тільки завдяки їх розмірам і вазі.

Гірка доля чекає і решту надзвичайно цінних пам'яток лемківської роботи по зарослих, забутих цвинтарях...

Постаті або сцени, вирізьблені на цоколі, можуть

Село Юрівці, саницького повіту.
Дерев'яна церква св. Юрія, збуд. в 1873 році.

бути, в залежності від здібностей майстра-різьбара, або надзвичайно примітивні і вражають своєю наївністю, або під вмілим долотом мистця досягають високого мистецького рівня.

Запозичені з ікон і різьб мотиви, іконографічно можна віднести до різних часів і мистецьких впливів, як західних, так і східних.

Цілість однак справляє враження рівноваги, спокою і часами величності та глибокого духовного натхнення.

Так, наприклад, на одному з таких пам'ятників на цвинтарі в с. Устя Горлицьке вирізьблена постать св. Миколи з Євангелією, в короні, повна спокою, поваги і натхнення. На цьому ж цвинтарі, на сусідньому пам'ятнику, видно барельєф княгині Ольги в готичній короні, постать повна покори і зосередження. З другої сторони цоколю того ж пам'ятника сцена, від якої б'є дух войовничості і певності в перемогу, озброєного архиангела Михаїла над змієм-дияволом. Архиангел в кольчугі і шоломі, з вогняним мечем в піднятій правиці, лівою рукою тримає на ланцюгу "повергнутого" диявола.

На перехресті доріг, за селом Квятонь, є монументальна кам'яна фігура Божої Матері з типовим слов'янським обличчям, з розпущеним волоссям, в середньовічній короні. Мала Дитина — Христос розпростирає руки у вигляді хреста. Цілість монументальна і добре продумана, враження надовго залишається глибоким і живим. Зрештою, може, найбільш майстерно виконаний барельєф на великій кам'яній плиті, вмурованій в церковну огорожу малої дерев'яної лемківської церкви в с. Поляни при дорозі з Криниці до Фльоринки.

Тут мистець відважився вирізьбити на великій, двометровій плиті євангельську сцену "Благословення дітей". Представлено тут Христа, що благо-

словить на фоні лемківського краєвиду, вгорі в хмарці два притулених один до одного ангели в стилі барокко.

Всі ці різьби, розкинуті по найдаальших закутках Лемківщини, походять з різних часів і були виконані різними майстрами.

Важко тепер отримати бодай найкоротшу інформацію про тих, хто ці різьби виконав. По довгих розшуках серед залишків місцевого населення, а також рідкої на цю тему літератури, можна встановити, що осередком різьбарів в каменю на Лемківщині було село Бортне і сусідні з ним села горлицького повіту — Пшегоніна (Перегоніна), Бодаки, Фолюш, в Ясельському повіті — Романівка, Посада, Лядин коло Романова, Вапенне і, можливо, інші села. Майже у всіх цих селах тепер різьбарство завмерло, тільки в с. Бодаках (каменярі Таран і Новак) і в Бортнім, по вмерлих різьбарах В. Граціні, М. Циркоті, І. Дутканичу, продовжують каменярську роботу їхні родини.

Саме село Бортне ще перед Другою світовою війною і ще раніше було найповажнішим осередком каменярства не тільки в горлицькому повіті, але й в цілій Польщі. Навколо нього були також села, в яких розвивалося народне каменярство і різьбарство в каменю.

Села ці розташовані на південний схід від Гор-

... Гірка доля чекає решту надзвичайно цінних пам'яток лемківської роботи по зарослих, забутих цвинтарях...

лиць, в долинах верхньої течії річок Сенківка і Вислока.

Камінь в горах під Цеклинським лісом з давніх-давен експлуатувався бортнівськими каменярями, особливо так званий "сивий камінь", найкращий і найтвердший матеріал для вироблення млинарського каменя.

В околицях с. Корнут, Мохнатого і Кобили видобувають більш м'який, дрібнозернистий, білий камінь, що годиться для виробництва пам'ятників, хрестів, фігур і брусків.

Найтипівіші з них кам'яні трираменні хрести з вирізьбленими на них фігурами Христа і написом: "І.Н.Ц.І."

Такий кам'яний хрест буває звичайно висотою понад 2 м., поставлений він на кам'яному гладкому цоколі, часто орнаментованому з боків барельєфами.

Тематикою різьб є зв'язані з Християнським культом постаті або сцени. Заглиблення, або ніша здебільшого завершена круглою, готичною аркою, або буває прямокутна.

По сторінках "Нашого Слова"...

ВІСТІ З ЛЮБЛІНА

• 8 січня ц.р. у приміщенні Люблінського наукового товариства відбулася дуже цікава доповідь доц. д-р Єжи Бартмінського, наукового працівника УМЦС в Любліні на тему: "Колядки й колядування на Люблінщині". Доповідач чимало місця присвятив українським колядкам і щедрівкам. Ствердив, що цей жанр народнопоетичної творчості, який на протязі віків створив український нарід, є найбагатший з-посеред слов'янських народів.

При цій нагоді слід додати, що під науковою редакцією вищезгаданого і проф. Чеслава Гернаса вийшла дуже цікава книжка "Koleđowanie na Lubelszczyźnie", яку видало Польське народознавче товариство, Вроцлав, 1986 р. На окрему увагу заслуговують надруковані в ній статті таких авторів, як: Є.

Бартмінський — "Колядка та її жанрові різновиди", Яніна Петера — "Обряди і звичаї у період Різдва Христового", Ян Адамовський — "Оповідання про «п'єсу Ієрода» з Янівки" і Михайло Лесів — "Різдво Христове у віршах Люблінських народних поетів". Хочу поінформувати читачів, що Ян Адамовський свою статтю написав на підставі магнітофонного запису, зробленого у 1973 р. від 73-літнього українця Семена Уринюка з села Янівка, гм. Ганна, Біло-Підляського воевідства.

• 11 січня ц.р. у світлиці УСКТ відбувся святвечір, на який прибуло понад 40 членів і прихильників нашого Товариства.

• Заходами керівника музею Владислави Войтусяк 14 січня ц.р. відбувся в приміщеннях дворику-музею В. Поля в Любліні також святвечір, такий, який колись відбувався на Гуцульщині. Незважаючи на лютий мороз на цю культурну імпрезу прибуло біля 90 осіб, причому деякі з них мусіли стояти. Вечір відкрила В. Войтусяк, яка від щирого серця привітала усіх прибулих, серед яких було чимало українців з Любліна. Всі прийшли на згадану зустріч, щоб вшанувати українську різдвяну традицію.

Важливим пунктом цієї імпрези був виступ семінарського хору "Мойсей" під диригуванням Богдана

Зберігаємо правопис оригіналу

МАРІЯ ОСТРОМИРА

ЛЕМКІВЩИНА В ОГНІ

Продовження

СКАЖИ, КОНЮ МІЙ, СКАЖИ НЕНЬЦІ СТАРІЙ...

*Хто готов за край, за волю,
Скласти голову свою,
Той бував, і є, і буде
Переможцем у бою...*

(О. Опесь)

Криваво заходило сонце над могутнім Бескидом. Кінчився довгий червневий день. Було це вкінці місяця червня, тоді, коли весна з літом зустрічаються. Тоді, коли весна відходить і передає своє ґаздування на землі — літові. Над верхів'ями зеленого Бескиду вони зустрілись, а потім розпрощались і полинули у протилежні простори.

Зашумів бір відвічну свою пісню літові на привітання. Запахли квітки, заспівали пташки. І літо радісно полинуло на селянські загопи та оселі.

Прилинуло і... зжахнулось... Зруйнована, спалена і стоптана лежала Лемківщина у стіп Бескиду.

Незасіяні вівсом та незасаджені картоплями, заросли бур'яном лемківські загопи. А куди ділись люди, оті суцільні, оті закорінені у своїй землі, лемки? Їх же немає, бо ворог насильно вирвав їх з рідної землі та вивіз на чужину... Терном заростають дороги і стежки, куди ходили лемки... У дике поле перемінив ворог квітучу колись Лемківщину.

А в цьому дикому полі тільки самітні могили юних борців залишились по лісах, верхах і ярах... Могили ці стоять на сторожі західнього кордону українських земель та про долю-волю Батьківщини з вітром розмовляють.

Та невже дійсно такі самітні оті борці-герої, що лягли у могилах? Невже дійсно немає нікого з рідних у цій скривавленій країні? Як же нікого немає, як ось темними борами Бескиду рейдують повстанські загопи...

У збірному місці, на широкій поляні, серед непроходимих лісів, повстанські сотні відбували на-

М. Стафняк: Христос.

ради. Кругом поважні, сумні обличчя. Невимовний жаль рвав душу на шматки цим, загартованим в боях, воякам УПА. Стільки зусиль, стільки жертв і який же вислід?!

Ось появився на стятому пні дерева к-р Хрін і почав промовляти до зібраних:

— У руїнах наша Лемківщина, друзі, і нічого нам тут робити. Немає вже кого захищати, бо наших лемків ворог насильно вивіз із рідної землі. Деякі відділи УПА пішли на захід, щоб там — у західному світі, де вже від двох років утривають мир, доказати, що в Україні немає ще миру, та, що й нескоро буде. Що Україна все ще веде боротьбу проти всіх окупантів. Вони пішли і, дасть Бог, що дійдуть і виконають своє завдання. А ми теж підемо, тільки не на захід, а на схід. Підемо, щоб злучитись з іншими відділами УПА і продовжувати боротьбу аж до подібного кінця, чи, може, до смерті кожного з нас. Хіба ж неоднаково?! Бож хто гине у боротьбі за визволення свого народу, стає непереможним. Наша боротьба ще незакінчена — вона саме у повному розгарі. Що ми підемо туди — на схід, це вирішене вже, одного тільки питання ще не вирішено, а саме: коли і в якому місці маємо перейти большевицький кордон. Тому прошу вас, друзі, висказувати свої думки. Передусім звертаюсь до вас, друже Бір і прошу подати нам

Дрозда. Хор виконав такі колядки: "Добрий вечір тобі", "Рождество Твое Боже", "Бог Господь явився нам", "Бог предвічний народився", "Іде зізда чудна", "Дивная новина", "Нова радість стала". Ці чудово виконані колядки очарували усіх, поляків і українців. На закінчення свого виступу з нагоди Нового Року хор проспівав "Многая літа". Коли імпреза добігла кінця, В. Войтусяк склала присутнім новорічні побажання.

- Заходами правління гуртка УСКТ в Любліні 24 січня ц.р. в залі Медичної академії на вул. Гемпля, 1 відбулася новорічна забава. В люблінській "Маланці" взяло участь біля 90 членів та прихильників нашого Товариства. Забава пройшла в дуже милій і родинній атмосфері. Не забракло на ній і своєрідних виборів міс "Маланки". Всі розважалися й танцювали під звуки української музики, про яку подбав Петро Овсіцький. Не обійшлося, так як завжди, без співу українських пісень. На забаві серед присутніх переважала студентська молодь.

Іван Ігнатюк

свою добру раду. Ви ж прекрасно зазнаюмлені з тереном. Але, заки приступимо до нарад, вшануймо пам'ять тих наших друзів, які згинули в обороні Лемківщини і чиї могили залишаються тут, на сторожі наших прав до цієї споконвіку нашої землі. Спіть, дорогі друзі у своїх могилах, і ждїть, доки не вернемось. А ми не забаримось!

А буйний верховинський вітер забрав оці командирові слова на свої легкі крила й поніс по всій окривавленій Лемківщині — туди, де спочивали у могилах повстанські борці-герої. І тихим пошумом понеслась на прощання повстанська пісня. Хлопці співали тихо, щоб не прозрадити ворогові місця свого побуту.

Ой, коню, мій коню, не стій надо мною,
Не розкопуй же землі копитом, —
Скажи, коню мій, скажи неньці старій,
Що я лежу у полі убитий...

Почались наради. К-р Бір подав свої завваги. Забирали слово й інші старшини та підстаршини. Кожний із них давав поради чи зауваги на основі свого кількарічного повстанського досвіду.

Це був їхній останній вечір на Лемківщині. Останню ніч мали ночувати в Бескиді, під захис-том зеленого бору.

✓ ПЕРЕДФЕСТИВАЛЬНІ ОГЛЯДИ — ЧАС ГАРЯЧИХ ЗМАГАНЬ

25 березня ц.р. відбулася зустріч керівництва ГП УСКТ з членами комісії-жюрі, яка на передфестивальних концертах-оглядах кваліфікувала уескатівські колективи на липневе сопотське свято української пісні, музики і танцю.

У склад цієї комісії, ГП УСКТ покликало чотири особи, яким доручено керівництво мистецько-організаційними справами центрального огляду: Богдан Сютрик — режисер фестивалю, Ярослав Полянський — музичний керівник фестивалю, Анелія Романчук — хореограф, Володимир Серкіз — організаційний керівник фестивалю. Згадані особи оцінювали виступи всіх колективів, що братимуть участь в оглядах, відтак вибрали серед них найкращі, представляючи Президії ГП УСКТ до затвердження для участі в X фестивалі в Сопоті.

Першим з-поміж запланованих, був огляд у **Тшебатові 25 квітня**, в якому взяли участь: "Верховина"

* "Наше Слово", 19-го квітня, 1987.

Та не спалось хлопцям. Кожний із них прощався із рідним кутком української землі. В душі з'являлись картини за картинами: виринали дитячі безжурні роки у батьківській хаті, юнацькі запальні пориви, усміх дівочих вишневих уст і блиск карих очей... А потім важкі завзяті бої за батьківську хату, за рідну землю...

Хлопці на крилах думок кружляли біля своїх рідних сіл та біля поруйнованих рідних хат. І невимовним смутком повіяло від цих споминів. Тільки ватра іскрилась весело і щораз то нові рої золотих метеликів безжурно вилітали у простори.

Несподівано, серед тієї тиші, тихо загомоніла пісня:

То нещасная дівчина,
А любов цьому причина —
І зриває маків цвіт,
Плаче, тужить на весь світ...

Це, завжди веселий, к-р Бір співав свою улюблену пісню про червоні маки... Тільки, що того вечора співав він тихо-тихосенько і пісня звучала занадто якось тужно й сумовито. Він же теж думками блукав по всій Лемківщині і сам себе питав, де могла б бути Таня — його дівчина єдина? Чи залишилась ще тут, чи, може, пішла на захід з якимось рейдуючим відділом? А, може, теж збирається переходити

(Білий Бір), "Чумаки" і "Метелиця" (Щецін), "Мазярі" (Тшебятів), "Чародії" (Кемпиці).

На другий концерт-огляд до **Ельблонга 26 квітня** приїхали: "Чайка", "Веретено", "Білі круки", Капеля бандуристів (Гданськ), "Свояки", "Оселедень" (Ельблонг), "Зоря" (Дзежгонь), "Орден" (Вроцлав).

2 травня натомість за участь у фестивалі в Сопоті змагалися в **Зеленій Горі** "Черемшина" (Зелена Гора), "Водограй", "Калина", "Рута" (Любін) та два вокально-інструментальні колективи з Громадкі.

Вперше відібраний передфестивальний концерт відбувся й на Піддяшші, в **Черемсі, 9 травня**. Взяли у ньому участь: "Ластівка" (Люблін), "Черемха" з Черемхи та два народні колективи — з Добриводи і Дашів.

У **Кентшині 10 травня**: "Розмай" (Ольштин), "Думка", "Червона рута", "Галичина" і "Лиман" (Гурово-Ілавецьке), "Сусідойки" (Лідзбарк-Вармінський), "Десна" і "Промінь" (Бартошиці), "Канни" (Гі-

большевицький кордон? Щоб тільки щасливо перейшла! А, може, команда відтинку подбала про дівчат-повстанців і прилучила їх до якогось рейдуючого відділу. Чому ж він, командир Бір, не може охороняти її при переправі через кордон? Чому? Чому впродовж двох років він не мав навіть змоги побачити її? Та й узагалі, чи побачить це?! Чому ж так важко на душі і чому туга невимовна спокою не дає — ні вдень, ні вночі? Чому?..

І командир Хрін линув з думкою до могил своїх найкращих друзів — прощався з ними. Мабуть, Островерх теж загинув тоді, при переправі кордону. А перед кількома днями отримав вістку, що й Степова, ранньою весною, впала у бою — в Криниччині. Як предсказала тоді, того холодного листопадового вечора, — так і поклала свою голову біля західного кордону українських земель...

КОМАНДИР ВІДТИНКУ "МАКІВКА — 24"

Лемківський курінь у складі трьох сотень — к-ра Хріна, к-ра Бора і к-ра Стаха, під Хріновою командою, перейшов большевицько-польський кордон недалеко села Сянки. Щасливо перейшли сотні крізь дротяні засіки, алярмові дроти та дві лінії ворожих застав. Перейшли в завзятих боях. Большевики кинули проти них велику армію.. Командир Хрін розді-

жицько), "Черемош" і "Ятрань" (Венгожево), "Зорепад" (Бані-Мазурські).

Останній огляд відбувся 17 травня в Сопоті, де виступили "Ослав'яни" (Мокре) і "Долиняни" з капелею (Перемишль).

Від участі в цих оглядах рішенням Президії звільнено хор "Журавлі", колективи Лігницького ліцею та "Лемковину" з Білянки. Отже ж всіх охочих виступити на ювілейному фестивалі в Сопоті — 50 колективів, у тому: 27 естрадних, 6 народних, 4 хори, 4 танцювальні, 3 капели, 3 інструментальні та 3 мішані, в сумі понад 700 виконавців. Зрозуміло, що всіх у Сопоті не побачимо, бо саме на оглядах журі серед оцих вищезгаданих, вибере найкращі різного жанру художні групи. Це ж нелегке і дуже відповідальне завдання для членів кваліфікаційної комісії. Маємо з чого вибирати. Дійсно, естрада Лісної опери буде тільки і виключно для найкращих уескатівських колективів.

Б.М.

лив курінь на групи і впродовж трьох тижнів пробились вони крізь оту большевицьку оборону.

Ішли, виснажені боями й голодом, проте сильні духом. Ішли, щоб далі вести боротьбу за Українську Соборну Державу. Ішли, хоч серце щеміло з болю і жалю за Лемківщиною...

Швидким маршем подались подальше від кордону. Вже третього дня зустрілись з бойовими друзями, яких давно не бачили. Друзі раділи, вітаючи їх — завзятих "закерзонців", про яких вже легенди кружляли по всій Україні. А вони — "закерзонці" — усміхались скорботно і якимось дивно поглядали, прислоненими смутком, очима. Сумна доля їхньої рідної Лемківщини не сходила з думки. Бо в душі навіки утривалились картини завзятих, кривавих боїв, зруйнованих і спалених сіл та катованих і насильно вивезених людей...

В лісі біля села Стара Сіль к-ра Хріна зустріла несподіванка. Йому доручено перебрати команду відтинку "Маківка — 24", а командування сотні передати к-рові Стахові.

І к-р Хрін не знав — мила це несподіванка, чи сумна. Бо і радісно було на душі, що його працю належно оцінили, але було й сумно. Бож він мусів розпрощатись зі своїми друзями-лемками. А як прощався, то і командир, і його хлопці мали в очах сльози. В

БОГДАН ІГОР АНТОНІЧ

ЧЕРЕМХИ

Мов свічка, куриться черемха
В побожній вечора руці.
Вертаються з вечірні лемки.
До хат задумано йдучі.

Моя країно верховинна, —
Ні, не забудь твоїх черемх,
Коли над ними місяць лине
Вівсяним калачем!

пам'яті миттю розвинулась довжелезна стрічка фільму — холодних і голодних днів, важких боїв і світлих перемог. І він, і його хлопці від зворушення не могли говорити. Прощаючись, мовчки стискав цупко їхні долоні і дивувався, що так небагато їх осталося. Всі ж інші залишились на Лемківщині — полягли на полі бою.

Останній погляд очей, останнє військове поздоровлення, і к-р Хрін розстався зі своїми друзями-лемками. Кількох лише міг узяти з собою. Чому ж не всіх, що осталися ще біля нього? Не всіх, бо тут вони мусять примінитись до нових обставин — рейдувати малими відділами, а зиму перезимувати в бункрах. Минулися вже ті часи, як вони, хрінівці, двома сотнями рейдували лісами і таборували вкупі. Хоч часто таборували в лісі, на снігу і морозі, проте — на волі.

Командирові Хрінові треба було йти на відправу до провідника. Крутими стежками і далекими дорогами довелось йому йти туди. Дружньо і привітно прийняли його там. Відчитано йому наказ Головного Військового Командування про постанову УГВР: "За виявлену мужність, героїство і відвагу в керуванні боротьбою відділів УПА, відзначається поручника Хріна Золотим Хрестом Бойової Заслуги І Кляси".

Хотілось щиро, від усього серця подякувати за признання та за те, що оцінили його зусилля. І хоті-

УКРАЇНСЬКЕ ПИТАННЯ В СУЧАСНІЙ ПОЛЬЩІ*

"Українське питання в сучасній Польщі" — цю тему обговорив Мацей Козловський на семінарі українознавства в Українському Науковому Інституті Гарвардського Університету.

Козловські є науковим стипендистом Фулбрайта, автором статей у ряді газет у Польщі, який був обраний Радою "Солідарности" головним редактором тижневика "Солідарности" у Кракові. "Поляки мусять зрозуміти, що пріоритети меншостей, зокрема українців, відмінні від наших. Для українців першою справою мусить бути збереження мови й культури" — сказав М. Козловські.

У зусиллях зберегти мову й культуру українці часом мимоволі насторожують проти себе прихильників їхньої справи. Наприклад, українська газета "Наше слово" займає вірнопідданську прорежимну позицію. Хоч Православна Церква у Польщі має тісні зв'язки з Москвою, то багато українців, як православних, так і католиків, належать до неї, бо її традиції ближчі їм, ніж традиції римського католицизму.

На питання про недавній зріст антиукраїнської пропаганди в Польщі М. Козловські пояснив, що "це найдешевший для режиму спосіб поклонятись Советському Союзові, не дразнячи польського населення", і додав: "але підпілля все більше цікавиться українською проблемою, є також велике зацікавлення мистецьких кіл українською культурою і фольклором. Треба проробити велику працю, бо біль-

* "Церква і життя", ч. 9 (847), Мельборн, Австралія.

лось просити, щоб оте найвище військове відзначення — Золотий Хрест Бойової Заслуги, поклали на могилах друзів-лемків, які полягли в обороні своєї землі, а теж і почепити на грудях тих друзів, що разом із ним перейшли лінію Керзона.

Він же щасливий, що його хлоп'ячі мрії сповнилися — що він став вояком рідної армії. А про його найвище відзначення він і не мріяв ніколи. Тож йому, Хрінові, вистачає вже й саме призначення, а Золотий Хрест хай буде для друзів його. Хотілось сказати це все... А проте не сказав ні одного слова, бо щось цупко здавило в горлі. Виструнчився тільки і рука піднялась до шапки у військовому привіті...

Продовження буде

шість поляків нічого не знає, наприклад про Петлюру чи Бандеру. Нема в Польщі добрих книжок про історію України, так що трудно навіть українцям здобувати знання. Якщо українці на Заході хочуть допомогти українцям у Польщі, вони повинні їх спростувати сюди на студії, щоб могли вернутись назад із знанням про вою історію, і з підготовкою до ролі провідників".

Щодо дразливої справи кордону між Польщею та Україною, М. Козловські сказав: "Думаю, що ця проблема розв'язана назавжди. Хоч кордон, визначений Сталіном був несправедливий та арбітарний і порушував міжнародне право, це найкращий кордон, якого можна було б собі забажати, і нове покоління уважає його природнім. У підпіллі, у незалежному польському суспільстві, панує стовідсоткова згода, що існуючий східній кордон Польщі найкращий із можливих. Три роки тому головні підпільні організації підписали документ, стверджуючи, що уважають цей кордон остаточним".

ПОЛЬСЬКИЙ КОНСУЛЯТ У ЛЬВОВІ

Як подають офіційні польські джерела, в недовгому часі Польська Народня Республіка відкрив свій консулят у Львові, Західня Україна. Цей новий консулят — це філія польського Генерального Консуляту в Києві, столиці України — як поінформував Єжи Урбан, польський державний представник на пресовій конференції 10-го березня ц.р. у Варшаві.

Ця подія виразно вказує на ще більше зміцнення польсько-советських взаємовідносин у всіх ділянках*.

* *Радіо Варшава*, 10-го березня і *Трибуна Люду*, 11-го березня 1987 року.

ПРОСИМО ВИПРАВИТИ

У числі 1 (весна) 1987 під час друкування числа друкар переставив сторінки: стор. 7 треба читати як стор. 22, а продовження статті д-ра Ю. Бережницького слід перенести зі стор. 22 на стор. 7. За цю прикру помилку просимо вибачення Автора й Читачів.

Редакція

**ФОНД ДОПОМОГИ
при КУ ООЛ в Америці**

зв час від 1-го березня до 31-го травня

пожертви склали:

5-ий Відділ ООЛ, Ірвінгтон, Н.Дж.	1000.00 дол.
3-ій Відділ ООЛ, Пассейк, Н.Дж.	1000.00 дол.
Збірка* переведена 3-ім Відд. в Пассейку, Н.Дж.	880.00 дол.
7-ий Відділ ООЛ, Джерзі Ситі, Н.Дж.	500.00 дол.
д-р Любомир і Оксана Кузьмаки, Ньюарк, Н.Дж.	300.00 дол.
о. Володимир і Неоніля Пелех, Філядельфія, Па.	245.00 дол.
4-ий Відділ ООЛ, Елізабет, Н.Дж.	200.00 дол.
Ольга Левицька, Філядельфія, Па.	200.00 дол.

по 100.00 дол.: д-р Я. і І. Падох, Нью-Йорк; Я. Михайлович, Чікаго; Е. і П. Ковзко, Савт Гемпстед, Н.Й.; д-р Б. Бородайко, Нью-Йорк; д-р Р. Мороз, Кергонксон, Н.Й.

по 50.00 дол.: М. Бекіш, Ірвінгтон, Н.Дж.; д-р О. Снулик, Каліфорнія; Федеральна Кредитова Кооператива, Мінеаполіс, Мінесота; Е. і П. Гарайда; М. Палідвор, Нью-Йорк

по 25.00 дол.: Ст. Лукомська, Кергонксон, Н.Й.

20.00 дол.: д-р І. Серант, Нью-Йорк

15.00 дол.: І. Дацків, Філядельфія, Па.

по 10.00 дол.: Р. Миколаевич, Бостон, Мас.; Л. Калинич, Ірвінгтон, Н.Дж.

5.00 дол.: А. Чайка, Філядельфія, Па.

50.00 дол.: І. Іванків

20.00 дол.: Б. Святківський

10.00 дол.: Б. Мельничук

Збірщик: В. Гаргай

Рівночасно інформуємо, що пожертви з повижчого Фонду призначені на ведення допомогової акції КУправою ООЛ. Всі пожертви просимо присилати на адресу Крайової Управи ООЛ:

Organization for Defense of Lemkivshchyna
P.O. Box 7
Clifton, N.J. 07011 — 0007

**СПИСОК ЖЕРТВОДАВЦІВ НА ЗБІРКУ ПЕРЕВЕДЕНУ
ВІДДІЛОМ У ПАССЕЙКУ, Н.ДЖ.**

400.00 дол.: 3-ій Відділ ООЛ

по 100.00 дол.: М. Гаргай, В. Должицький, І.С. і М. Хомка (Кліфтон), С. Мазур

Всім жертводавцям щире спасибі!

фінансова референтура

НА ФУНДАЦІЮ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛЕМКІВЩИНИ

зложили:

Іван Радь, МД	500.00 дол.
Дарія Дудра в пам'ять св.п. д-ра Дудри	100.00 дол.
Текля Пужик в пам'ять чоловіка, св.п. Андрія Пужик	100.00 дол.
А. Галушак, Франція	100.00 дол.
Микола і Христина Баб'як, Вашингтон	100.00 дол.
Стефанія Заяць, Ест Гановер, Н.Дж. ..	25.00 дол.

Петро Шпинда, Асторія, Н.Й.	20.00 дол.
М. Гнатик, в пам'ять св.п. І. Пужика ...	20.00 дол.
М. і М. Лібер в пам'ять св.п. І. Пужика ...	20.00 дол.

Всім жертводавцям складаємо щиру подяку.

Фундація Дослідження Лемківщини

З ЖИТТЯ ОРГАНІЗАЦІЇ

УКРАЇНЦІ В ПОЛЬЩІ — ЧИ ТІЛЬКИ?

40 років тому польська влада почала реалізувати останню фазу свого довгопланового заміру очистити усі "польські землі" від українського елемента. Подія здається непомітна при так великих трагедіях решти українського народу як голод в 33-ім році, чи втрати у Другій світовій війні. Але чи справді вона така без значення? Це ж був польський вирок смерті цілому українському народові...

Недавно, у приміщенні Українського Канадського Легіону, з ініціативи Крайової Управи Об'єднання Лемків Канади, відбулася зустріч з учасницею визвольних дій УПА мгр Іриною Тимочко — Камінською, яка виголосила доповідь "Виселенча акція українців в Польщі з перспективи 40 років". Другим доповідачем був Ярослав Стех із доповіддю "Засуджені за національну приналежність чекають 40 років на амністію". Обі доповіді були цікавими, як з огляду на тему, яку вони порушували так і з огляду на різні точки зору доповідачів. Ірина Тимочко-Камінська, як учасниця підпілля визвольних змагань, була наочним свідком цієї події. Проте Ярослав Стех, ще дитиною виселений, виховався на чужій землі, де жив серед ворожого елемента, як цей засуджений за національну приналежність; за ім'я матері, яка його породила. Доповіді були довгі і повний їх зміст не місце тут описувати, але варто згадати деякі думки і проблеми, яких вони торкалися.

Доповідь мгр Ірини Тимочко-Камінської, крім самої акції виселення, представила слухачам також стан українців у Польщі. На більшу увагу заслуговує її з'ясування впливу самого виселення і пізніших переслідувань на стан національної свідомості наших людей. Як ствердила доповідачка, полякам, помимо так масової і жорстокої акції, не вдалося вповні зломати духа народу. Саме виселення і пізніші його наслідки, означало для українців тяжку, завзяту боротьбу. І як у кожній боротьбі кристалізуються характери, так і там маємо до діла з подібним явищем. Зросла національна свідомість серед значної кількості молоді. Вони самі, зі своєї власної ініціативи, вивчають українську мову, цікавляться нашою історією і культурою. Постають ансамблі і хори, виявляються нові таланти. Значний дорібок, при так важких умовах, мають наші мистці пера. Влаштовується величаві фестивалі, молодь сама організується і вибирається в рейди по рідних сторонах — слідами своїх предків, слідами рейдів УПА. Там вони самі на-

кладають на себе режим говорення українською мовою, та накладають карі на тих, що не підпорядковуються. Кожний, хто перейде такий рейд, стається зовсім новою особою, і якщо він або вона були перед рейдом лише симпатиками українства, то опісля стають дійсними українськими патріотами. Моє ствердження виглядає дуже оптимістично, але це лише невеликий процент. Не можемо забувати, що в Польщі живе майже стільки українців, що в Канаді, а все ж таки немає стільки шкіл, церков, домівок, немає стільки ансамблів, видавництв... І хоч не знати як жертвенно працювали наші патріоти — все іде наче з каменя. Все і вся є проти. Польська влада і польська церква, спільним фронтом працюють над тим, щоб не залишився слід з усього що українське. Обставини життя і система є так складені, що розбиває всяку індивідуальну ініціативу, а все, що не іде з лінією партії, гаситься у самого джерела.

На більшу увагу заслуговує ствердження мгр Ірини Тимочко, що українці в Польщі відіграють свого роду роллю помосту між Заходом а Україною. Це явище для нас надзвичайно важливе. Про контакт українців в Польщі з Україною не дасться сказати в кількох реченнях; різnorodність контактів є так велика, як великою є свідомо українська громада в Польщі. Також контакт Польщі з Заходом є набагато більший, як безпосередній контакт України з західним світом. Я сам, будучи ще в Польщі, читав декілька видань опублікованих на Заході. Як би ми на це не дивилися, то вплив подій у Польщі на Україну є помітний. Тому доцільним було б сконцентрувати хоч частину наших зусиль над допомогою українській громаді в Польщі.

Хтось з присутніх на залі запитав: "Що саме можемо робити, щоб допомогти нашим братам у Польщі?". Відповідь була така: "Всіляка моральна підтримка, докази пам'яті, матеріальна допомога, згадування про їхні проблеми в радіопересиланнях до Східної Європи, ставати в їхній обороні в урядах західних держав, ООН, у Ватикані".

Для нас тут на Заході, тісніший контакт з українцями в Польщі також може принести певні користі. Влаштовування для нашої молоді тут рейдів в наші Карпати було б надзвичайно цікавим досвідом. Ці рейди є модерною кузницею українського патріотизму. Живий контакт з рідною землею є необхідним у формуванні здорової, національної свідомості.

Про трагічні події 1945–47 років світ мовчить уже 40 років, мовчать про це сили створені на захист прав людини, мовчить Ватикан. При сучасній міжнародній політиці, при становищі Апостольської Столиці — доля наших братів у Польщі сказана на забуття. Дивним є, що до цієї мовчанки прихилиється наша Церква і ціла еміграція. Чи, щоб не дразнити поляків, ми готові віддати пів мільйона наших братів на загляд? Як можна говорити про щирі взаємовідносини з поляками, коли вони б'ють нас всюди там, де тільки мають змогу!

Я думаю, що це повище навітлення значення українців в Польщі для України, як також почуття єдності і солідарності з усіма членами одної великої української сім'ї, не дозволяє нам стояти осторонь і спокійно дивитися, як систематично і послідовно, кусок по куску, вбивається нашу самотню надію — Українську Державу. Боронячи прав українців у Польщі ми боронимо себе і нашої честі.

Адам Стець

ЧЛЕНИ ЕКЗЕКУТИВИ КРАЙОВОЇ УПРАВИ ООЛ ВІДВІДАЛИ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ

10-го квітня ц.р. до головної канцелярії УНС в Джерзі Ситі, Н.Дж. загостили члени екзективи КУ ООЛ в Америці, а саме: голова КУ Марія Дупляк, заступник голови Іван Хомко і Юрій Ковальчик — допомогивий референт.

Там вони зустрінулись з головним предсідником д-р Іваном Флисом та головним секретарем УНС Володимиром Соханом. Опісля відвідали редакцію *Свободи*, де головний редактор Зенон Снилик і Ольга Кузьмович перевели коротке інтерв'ю.

Ціль їхніх відвідин — це справа гуртожитку для українських дітей початкової школи ім. Тараса Шевченка в Білому Борі, Польща.

Підвалини цього гуртожитку вже готові, отже праця розпочата, але для здійснення її потрібна допомога з-за океану.

Члени КУ з'ясували всі великі та амбітні завдання, які організація поставила собі у тому році, в якому припадає 40-річчя виселення з Лемківщини, Холмщини і Засяння.

ООЛ віддає велику увагу документації і збереженні усіх доказів того насильного виселення, яке змінило цілу картину тих українських земель, які споконвіку були українськими. Послідовне нищення церков і кожного знаку української духовності на цих окраїнах України вимагають, щоб знали про цю шовіністичну політику комуністичної Польщі не лише молодші українські покоління, але також усі наші західні сусіди.

Однак ООЛ ніколи не забуває про тих, які впали жертвою колонізаційного процесу і тепер живуть на далеких польських землях Помор'я чи інших частин.

Саме там, на Помор'ї, біля Кошаліну, проживає зараз велика кількість виселених українців і тому в Білому Борі засновано українську початкову школу, яка носить ім'я Тараса Шевченка.

Українські поселенці розкинені далеко, і це є причиною, що виринула konieczність побудувати для дітей інтернат, щоб вони могли через цілий шкільний рік перебувати біля школи разом вчитися і жити та в дружбі, під відповідним наглядом плекати українську мову та культуру. Там створився Громадський комітет, який започаткував відповідальне діло будови і зібрання грошей на таку будівлю.

Однак досі зібрані гроші вистачають лише на покриття видатків незначної частини будови, хоча як подає "Наше слово", члени хору "Журавлі" віддали на ту ціль частину із свого заробітку з турне по США і Канаді, як також один із співробітників "Нашого слова" передав на цю саму ціль свій журналістичний гонорар.

Переконані та повні віри в помічну руку, яку українці в США простягнуть до далекого Білого Бору, представники ООЛ в Америці попрацалися з Батько-Союзом.

ПОСМЕРТНА ЗГАДКА

Ділимося сумною вісткою, що 27-го травня 1987 р. відійшов у Вічність на 92-му році життя

св.п. Степан А. Пельц,

народжений у Вороблику Королівським, що на Лемківщині, Західня Україна, один з основників Організації Оборони Лемківщини, довголітній дописувач до лемківських видань та мистець у ділянці примітивного малярства.

Родині покійного висловлюємо наші щирі співчуття.

**Екзекутива Крайової Управи
Організації Оборони Лемківщини
в Америці**

ЩИРА ПОДЯКА!

25-го березня 1987 р.

До Дирекції Українського Народного Дому
в Єлизабет, Н.Дж.

Вельмишановні!

Фундація Дослідження Лемківщини з великим вдовolenням потверджує одержання Вашої пожертви в сумі 4,500.00 дол. на наші видавничі цілі. Це була для нас надзвичайно приємна несподіванка.

Факт, що Ви є першою загально-громадською установою, яка без прохання з нашої сторони зложила таку щедрю пожертву на піддержку нашої праці говорить нам дещо про Вас, а саме: що Ви розумієте нашу ціль, що Ви добачуєте цю небезпеку, яка висить над Лемківщиною, що Ви є свідомі того, що наступ на український нарід іде з усіх сторін в різних формах, спрямований на затруєння наших душ, на пофалшування нашої історії, на обещення нашого доброго імені, наших ідеалів, наших святощей і на знищення і пограбування нашої спадщини.

Коли глянути на мапу України, то ледве чи можна заперечити факт, що у висліді історичних об-

ставин, найбільше загрожені втратою для України є українські землі Закерзоння, а передовсім Лемківщина. Тяжко погодитися з фактом, що велика більшість української громади ставиться до того байдуже, уважаючи що то є справа лемків.

Розуміючи наглість потреби, зорганізована частина українців з Лемківщини створила Фундацію Дослідження Лемківщини, яка ставить собі за ціль науково закріпити "українське я" на Лемківщині і зберегти його для майбутніх поколінь — це не легка, але одинока доступна нам під сучасну пору зброя.

У світлі повищого, Ваша пожертва має виїмкову вартість, тим більше коли взяти до уваги факт, що правдоподібно при творенні української громади в Єлизабет, а в тому і Українського Народного Дому, напевно, так як майже в усіх інших українських громадах і установах, брали також участь і уроженці з Лемківщини. Своєю пожертвою Ви вшановуєте також і їхню пам'ять.

Фундація Дослідження Лемківщини доцінює Вашу пожертву і в імені всієї українсько-лемківської громади складає Вам щирю подяку.

З правдивою пошаною до Вас

Мирон Мицьо — голова

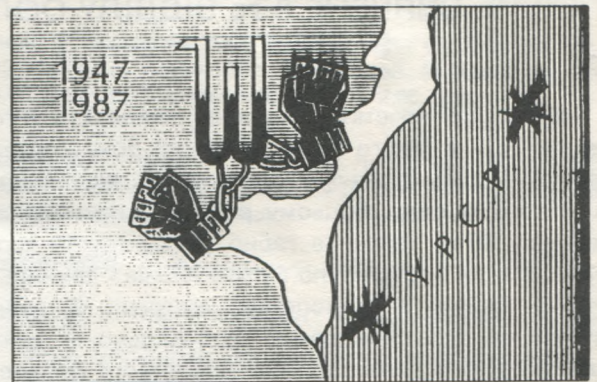
АКАДЕМІЯ В ПАССЕЙКУ, Н.ДЖ.

Заходом 3-го Відділу Організації Оборони Лемківщини в Пассейку, Н.Дж. відбулася тут 17-го травня ц.р. академія з нагоди 40-ліття виселення українців з їхніх прадідівських земель. Академію влаштовану під протекторатом місцевого Відділу УККА, попередила Служба Божа в Українській Церкві св. Миколая в намірені українського народу розкиненого жорстокою акцією "Вісла" по цілій Польщі.

Відтак о год. 5-ій по полудні в Українській Централі розпочалася академія. Її започаткувало коротке слово голови Крайової Управи ООЛ в Америці Марії Дупляк, яка вказала на причини та наслідки жорстокої переселенчої акції та висловила надію на краще майбутнє наших братів і сестер на вигнанні.

Молоденький, бо 12-ти літній сумівець, Петрусь Косцьолек, (син Гані і Стефана Косцьолек, активних членів 3-го Відділу ООЛ) з великим чуттям деклямував вірш Лесі Українки "Чи довго ще?", за що присутні нагородили його оплесками.

Святочну доповідь (яку в цілості містимо на стор. 2-ій у цьому числі "Лемківщини") виголосив голова Відділу УККА в Дітроїті, секретар світового Ук-

Декорація сцени виконана на полотні величини 12'×23', символізує жорстоку акцію "W". Праця у виконанні Петра Матіяшек.

раїнського Визвольного Фронту, сотник УПА та учасник визвольних змагань на Лемківщині — д-р Богдан Крук-Мелодія.

Про Миколу Горбала, уродженця Лемківщини, який сьогодні після довгих років советських концтаборів перебуває на засланні, розповів а опісля виконав три його пісні — Олесь Кузишин.

Знаменита декляматорка Марта Анна Шраменко

впровадила слухачів у світ Антонича, рецитуючи його "Елегію про співучі двері".

Ярослав Федун, голова місцевого Відділу УККА коротко розповів про долю лемків на вигнанні, та громадську працю тих, які опинилися у вільному світі..

Кінець Другої світової війни, переселення до УРСР чи опісля на північні землі Польщі, це також часи останніх боїв УПА на Лемківщині. В'язанку пісень, які часто родилися в лісі, серед воїнів УПА слухачі почули у знаменитому виконанні О. Кузишин.

На закінчення цієї вдалої та на високому рівні академії, голова 3-го Відділу ООЛ Василь Гаргай подякував всім виконавцям програми, Петрові Матіяшек за виконання декорації на сцену та публіці за чисельну участь. Академію закрито відспіванням національного гімну "Ще не вмерла..."

Учасник

Д-р Богдан Крук дарує свою нагороду за доповідь на академії з нагоди 40-ліття виселення, яка відбулася в Пасейку, Н.Дж., в сумі 150.00 дол. на видання книжки "Українці в Польщі після Другої світової війни (1944-1984), яка в недовгому часі вийде друком.

Дякуємо!

СПІЛЬНЕ СВЯЧЕНЕ 8-го ВІДДІЛУ ООЛ В ЧІКАГО

Майже від початку оживлення діяльності 8-го Відділу ООЛ в Чикаго (1986), кожного року Управа влаштовує спільне свячене для членів і прихильників нашого Відділу. В цьому році спільне свячене відбулося 10-го травня в гарно удекорованій залі Дому СУМ, на яке прибуло багато членів і прихильників, а зокрема з наймолодшої еміграції, бо вони тут знайшли своє середовище, щоб спільно, як одна родина відсвяткувати празник Христового Воскресіння. Свято відкрив голова Відділу Петро Бухвак, який привітав о. Митрата М. Бутринського з української католицької церкви свв. Володимира і Ольги, як рівнож усіх присутніх членів, прихильників і гостей. Рівночасно виголосив змістову промову про Лемківщину, де згадав, що 40 років тому, комуністичний уряд Польщі, в брутальний спосіб вигнав наших людей з їхніх прадідних земель на т.зв. "земі одзискане". Цієї трагедії забути не можемо, і нашим обов'язком є говорити наступним поколінням про цю страшну кривду. З уваги на це, що 10-го травня було Свято Матери, в мистецькій частині виступили

З ЛИСТІВ ДО РЕДАКЦІЇ

✓ ...З прив'язанням читаю журнал "Лемківщина" про своє рідне і своїх рідних та даю Вам признання, а стаття "За дротами концтабору Явожно" допровадила мене до розпачу і відновила болючу рану родинної трагедії, бо моя мама там загинула...

✕ **Любомира Мокій
Вотервліт, Н.Й.**

...Поздоровляю Вас сердечно з Новим Роком, зі святами... Бажаю Вам всім успіхів у Вашій праці для нашого вигнаного, невинного лемківського племені.

А тепер коли пишу до Вас, якраз почта принісла "Лемківщину"... Я дуже тішуся, що я тут у далекій Канаді належу до своєї рідної української лемківської організації, яка бореться за нашу народню справу...

**Гавриіл Костельник
Торонто, Канада**

...Ваш журнал я люблю читати, тому що пишете про Лемківщину, там де я колись ріс від малої дитини. Хоч я родився в Америці, але про Лемківщину не забуду ніколи...

Остаюсь з пошаною, старайтесь, щоб часопис "Лемківщина" став місячником.

Дмитро Секелик

діти членів нашого Відділу, а саме: Аля, Петрусь і Ася Бискош "тріо", які відспівали три пісні "Прийшла весна", "Тече вода", і "Куку". Улюблений музик-співак, член нашого Відділу Богдан Бухвак, відспівав при акомпаняменті гітари свою скомпоновану пісню "Писанка для Матери". Всі присутні на залі, винагородили виконавців програми щедрими оплесками. На закінчення мистецької програми всі присутні чоловіки встали і для Мам відспівали "Многая літа". Опісля о. Митрат М. Бутринський, посвятив Божі дари, а всі присутні грімко відспівали "Христос Воскрес". Відтак промовив о. Митрат М. Бутринський, який розказав, що долю українців католиків в Польщі. Професор Адам Антонович, постійний наш прихильник, в своїй промові закликав не забувати нашу українську мову, і вивчати молоде покоління на рівні з англійською мовою. Відбулася також продаж писанок, а голова П. Бухвак подякував всім, які причинилися до влаштування нинішнього свята.

На закінчення програми до танцю пригравала нам наша оркестра "Лемковина", а всі присутні забавлялися до пізнього вечора.

М. Бискош

СПИСОК ЖЕРТВОДАВЦІВ — КОЛЯДА 1986/87

ВІДДІЛ ООЛ В РОЧЕСТЕР, Н.Й.

по 25.00 дол.: І. і Т. Лико, н.н.

по 20.00 дол.: І. Шурін, П. Каліберда, В. Михалюк, В. Іванців, В. Пилипенко, А. Яріш, М. Матковська

по 10.00 дол.: В. Базюк, Я. Котлярчук, І. Рйопка, Т. Артимович, Л. Білик, В. Гладун, Б. Гиран, М. Єйна, Л. Бах, А. Фалат, М. Фалат, П. Мага, Т. Кохникевич, Б. Боднарук, М. Корнило, С. Адамчук, В. Цап, О. Червінська, І. Лялюк, І. Адамчук, С. Стефанів, Б. і І. Лико, Г. і І. Смит, М. Лико

ар 5.00 дол.: М. Гавриляк, М. Литвинець, П. Яріш, Б. і Л. Хомяк, І. Мойсей, М. Здибак, К. Манківський, М. Клїш, М. Карась, М. Благей, С. Пастерняк, В. Шавранський, В. Бездух, М. Машовський, С. Сипняк, М. Янош, П. Олійник, Д. Мельник, М. Бабюк, Б. Венгловський, В. Івасин, О. Ясницький, В. Івашко, І. Сверида, В. Герєга, В. Сверида, Б. Борис, І. Тороус, В. Білик, М. Михович, Є. Загачевський, В. Гулькевич, О. Костюк, Д. Бездух, В. Гринцишин, І. Сніженко, П. Бездух, М. Кукурудза, М. Маркович, О. Турило, В. Шурін, нн.

2.00 дол.: Г. Кволик

Збірщики: І. Шурін, І. Рйопка, А. Фалат, С. Адамчук, І. Лико

ВІДДІЛ ООЛ У ВОТЕРВЛІТ, Н.Й.

20.00 дол.: М. і І. Мандро

по 10.00 дол.: І. Романишин, І. Зендра, В. Терлецький, д-р В. Терлецький, А. Демчар, М. Бережанський, А. Єнес, І. Мокей, М. Карабін, М. Скалій, А. Васенко, С. Ксенич, П. Демчар, П. Спаяк, С. Гебуза, К. Мочульська, Д. Хорват, Т. Гаврилюк, Р. Гарасимяк, М. Гавловський, Я. і Д. Кушнір, О. і М. Сенета, І. Долошицький, І. Демчар, М. Філь, П. Шевчик, М. Савків, А. Білинський, Д. Ванько, Р. Маселко, Д. Кулик

по 5.00 дол.: І. Карабін, М. Бучак, О. Білинський, В. Літинський, Український Клуб, П. Кавка, П. Спинда, С. Єдинак, В. Роман, І. Жеребинський, Д. Коцан, І. Барна, В. Клим, В. Клим, С. Коновальчук, В. Коцур, В. Єдинак, П. Гарасимяк, М. Матейчук, В. Скутницький, П. Клим, О. Славич, М. Коцур, Я. Роман, П. Філяк, В. Мокій, І. Урбан, С. Філяк, З. Зендра, П. Ксенич, А. Філяк, І. Ротько

4.00 дол.: В. Мокій

3.00 дол.: І. Спаяк

2.00 дол.: І. Зендра

Збірщики: Д. Хорват, С. Єдинак

Всім жертводавцям і збірщикам складаємо щиру подяку

фінансова реф. КУ ООЛ

ПРЕСОВИЙ ФОНД ЖУРНАЛУ "ЛЕМКІВЩИНА"

Від 1-го березня — 1-го червня 1987.

США:

Нью Джерзі: 3-й Відділ ООЛ, Пассейк, — 500.00 дол.; Compuprint Corp., Кліфтон, — 200.00 дол.; по 7.00 дол. — Е. Мерена, М. Пилипчак, А. Моряк, І. Копій, М. Кухта; по 5.00 дол. — О. Тритяк, В. Марущак, І. Васічко, В. Матлага; по 4.00 дол. — І. Блиха, С. Хомко; по 2.00 дол. — В. Мигалик, Н. Гіряк, М. Гинда.

Нью-Йорк: Б. Лико — 20.00 дол.; П. Квозько — 16.00 дол.; І. Романишин — 10.00 дол.; І. Лялюк — 7.00 дол.; І. Ротко — 4.00 дол.; по 2.00 дол. — А. Бук, С. Гробельський, А. Біскуп.

Пенсильвенія: Б. Гойсан — 50.00 дол.; М. Луковський — 9.00 дол.; П. Дябога — 8.00 дол., Анастасія Шандрук — 4.00 дол.; Е. Чучман — 4.00 дол.

Інші: В. Мадзелян, Кал. — 22.00 дол.; С. Шкірпан, Ілл. — 12.00 дол.; В. Євусяк, Ілл. — 10.00 дол.; М. Воробель, Ілл. — 4.00 дол.; Б. Гамерський, Кал. — 2.00 дол.

КАНАДА: Т. Колос — 15.00 дол.; Яр Вайда — 12.00 дол.; С. Хома — 5.00 дол.; С. Бабяк — 2.50 дол.; М. Черешневський — 2.50 дол.; І. Дмитришин — 2.00 дол.

АВСТРАЛІЯ: С. Вашишин — 14.00 дол.

БЕЛЬГІЯ: о. І. Кіт — 8.00 дол.; А. Качмарський — 4.00 дол.

Всім жертводавцям складаємо сердечну подяку.

Адміністрація "Лемківщини".

3 НОВИХ ВИДАНЬ

Книжка-альбом Одарки Онищук "Символіка української писанки", це найкращий дарунок для тих, що хочуть зберегти українську писанку. Це вартісне видання має 106 сторінок великого формату, в твердій оправі, з золотим написом на обкладинці.

У ньому 232 кольорових знімок найкращих символічних писанок з усіх земель України.

У цьому альбомі читач знайде вступне слово авторства д-ра Б. Стебельського, резюме українською, англійською та французькою мовами, а

також вичерпні інформації про писання писанок, та про їхню символіку.

Книжку "Символіка української писанки" можна набути в українських книгарнях або у авторки:

Odarka Onyschuk
221 Willow Ridge Rd.
Weston, Ont. M9R 3Z9
Canada

Ціна з пересилкою в Канаді 29.50 кан. дол., в США 25.00 ам. дол.

Return to "Lemkivschyna" P.O. Box 651 Cooper Station,
New York, N.Y. 10276

Mr. Stefan Grobelsky ⁸⁷
35-19 76th St.
Jackson Heights, N.Y.
11372

NON-PROFIT ORG.
U.S. POSTAGE
PAID
CLIFTON, N.J.
PERMIT. No. 121

ГИНУТЬ НАШІ ЦЕРКВИ...

Нове Село, Польща. Українська греко-кат. церква (збуд. 1795 р.), спалена в 1975 році.
Вид від південної сторони.

Published by
THE LEMKO RESEARCH FOUNDATION, Inc.; Box 651 Cooper Station
New York, N.Y. 10276

